

Pierre Broué (1926-2005)

En stor historikers liv och verk

av Vincent Présumey

Översättarens introduktion

I all sin korthet har Vincent Présumey skrivit en utomordentlig biografi om Pierre Broué. Den innehåller nästan inget om Broués privatliv, men det är ändå så att en del av det man kan tänkas vilja veta därvidlag nästan framgår mellan raderna.

Présumey är en stor beundrare av Broué som historiker. Däremot har han mängder av invändningar, eller gör i varje fall en ytterst nyanserad bedömning, av Broués insatser inom det lambertistiska partiet, där han nästan tangerar åsikten att Broué varit feg. Och Présumeys skildring av Broués sista tid är långt ifrån någon okritisk historia den heller av hur den store historikern valde att in i det sista försvara de franska socialisterna.

Inom den trotskistiska rörelsen är det få som vågat inta den självständiga och kritiska hållning som Présumey uppvisar.

Vincent Présumey återfinns fortfarande på en blogg där han kommenterar det mesta inom fransk vänster. Och från en vänsterposition.

Men hans lilla broschyr har egentligen ett annat värde. Via Broué skildrar också Présumey den grupp, den sekt kanske någon skulle säga, som utgjordes av kretsen kring Pierre Lambert (egentligen Pierre Bousset).

I trotskismens historia är Lamberts grupp förmodligen en av de märkligare (om man undantar bisarra inslag som Gerry Healys SLL/WRP – Socialist Labour League resp Workers Revolutionary Party i Storbritannien – eller ”posadisterna” i Latinamerika).

Claude Bernard, pseudonymen Raoul, kallade tydligen Pierre Lambert för ”Contact Man”. Den man som hade kontakter långt vid sidan av de trotskistiska grupperna. Det är ju bekant att den franska fackliga landsorganisationen Force Ouvrière länge sågs som närstående trotskisterna, snarast lambertisterna.

Och detta finns ju återgivet i Présumeys skrift. ”Den facklige aktivist som inte varit reformist har inte gjort sitt jobb” citerar han någon för att ha skrivit i en av Pierre Monattes tidningar. Det återkommer i ett annat sammanhang när Présumey talar om Lionel Jospins roll inom lambertismen.

Det väckte sensation när den dåvarande socialistiske premiärministern avslöjades för att i ungdomens dagar ha tillhört lambertisterna. Lionel Jospin förnekade detta länge och skyllde på sin bror Olivier.

Men det man kan tillskriva lambertisternas speciella form av ”entrism” är att de både kunnat tillräkna sig en ledare för den fackliga centralorganisationen Force Ouvrière som Marc Blondel och samtidigt en personlighet som Lionel Jospin som både varit socialistpartiets förstesekreterare och dessutom snuddade vid möjligheten att bli fransk president.

Varken Blondel eller Jospin var några revolutionärer. Men det är talande att en grupp som Lambertismen i sina led haft två så betydelsefulla personligheter inom fransk vänster. Och det hette ju också bland lambertisterna att ”man måste vara reformist”.

Samtidigt är lambertisterna i dag ett närmast helt betydelselöst parti. I samband med presidentvalet för två år sedan valde lambertisterna att ställa upp med borgmästaren i en stad

sydvästra Frankrike, Gérard Schivardi. Med ett resultat som kan räknas som lika med noll. Den som betyder något i dag på yttersta vänsterkanten i Frankrike är snarast brevbäraren Olivier Besancenot. Men i bakgrunden finns dessa lambertister, trots att Pierre Lambert gått hädan sedan några år, och har förmodligen sin roll att spela inom de franska fackföreningarna.

I dagens Frankrike finns ett antal framträdande personligheter inom socialistpartiet som tillhört lambertisterna. Det gäller en person som Jean-Christophe Cambadélis, rätt nära Valutafondens ordförande Dominique Strauss Kahn, eller Jean-Luc Mélenchon som nu leder ett parti som siktar på att bli en fransk variant av tyska Die Linke.

Björn Erik Rosin (april 2009)

Den som vill följa utvecklingen hos de franska lambertisterna kan bl a ta en titt i Philippe Campinchi bok *Les lambertistes, un courant trotskiste français*, Éditions Balland, 2001.

Anmärkning: Artikeln är en något nedkortad version av Présemeys originalartikel. I januari 2006 omarbetade och utvidgade författaren artikeln. Denna senare version ligger till grund för den engelska översättning som återges i tidskriften *Revolutionary History*, vol. 9, no 4 (2007), som ägnas helt åt Pierre Broué. – *Red anm*

Man måste ge smak åt sanningen. För det är så vetenskapen skapats. Det är så revolutionen smider segern. (Marceau Pivert)

Pierre Broués bortgång är en betydande förlust både för den revolutionära frigörelsekampen och för historievetenskapen. De var för honom oskiljaktiga och han såg historieskrivandet som en politisk handling, vilket inte på något sätt, tvärtom, minskar kravet på att det också ska vara sanningsenligt.

Just detta krav på sanning är också det första krav man bör tillämpa på honom själv, död som levande.

Pierre Broué var en stor historiker därför att han var politiskt engagerad. Han var ingalunda något helgon och han hade för övrigt säkert själv sagt, med en blandning av ironi, cynism och beklagande, att det inte finns några helgon. Jag hade nära kontakt med honom, både politiskt och på ett personligt plan, mellan 1982 och 1985 utan att för den skull ingå i kretsen av ”lärjungar”. I efterhand kan jag bara lyckönska mig för det därför att lärjungar tycks han inte ha saknat.

Men vi hade ett hemligt samförstånd som han absurt nog kom att betrakta som ett vapen riktat mot honom så snart mina politiska ståndpunkter och uppfattningar, där hans inflytande inte går att förneka, tog sig mer självständig och bestämd form. Det var något han inte kunde tåla och det långt innan den yngling jag var förstod vad som hände. Detta samförstånd vilade på en gemensam bakgrund i Ardèche (och gamla vänskapliga familjeband), som gjorde att vi visste vilka politiska och moraliska rötter vi hade och som det gällde att vara värdig eller i varje fall försöka se ut som vi var det.

I allt detta flöt det politiska och det personliga samman: den förste att sammanblanda dem var Pierre Broué själv. Trots att han vid ett av våra första egentliga politiska samtal sagt till mig: ”Tänk på en sak: blanda inte ihop känslor och politik”.

Men hur dubbeltydig är inte i själva verket en sådan mening. Det är det privata och det offentliga som inte får sammanblandas. Respekten för individerna måste på samma gång vara ett mål och ett medel för de revolutionära aktivisterna. Förlusten av denna respekt är vad som

kännetecknar stalinisterna och deras kloner. Men att den politiska kampen kräver och leder till ett känslomässigt engagemang är ett faktum som man varken kan förneka eller bekämpa. I stället måste detta erkännas i syfte att försöka hantera det. Det är också en nödvändighet just med hänsyn till den oundgängliga respekten för individen. För utan detta ”känslomässiga” inslag blir politiken en principlös cynism. En revolutionär ägnar sig åt politik av kärlek och måste därför respektera individen och skilja det personliga och det offentliga åt.

De personliga uppgifter som jag just hänvisat till när det gäller mina relationer till Pierre Broué, och de ytterligare preciseringar som följer senare i texten, ger mig givetvis inga särskilda anspråk på att kunna skriva hans biografi. Jag har för övrigt inte inväntat hans bortgång för att tala om för honom mina uppfattningar eller tillkännage dem för de kamrater som så önskat. Men legender väntar bara på att den första taktfullheten ska skingras för att börja spridas.

Pierre Broué var nätt och jämt död när det första nyhetstelegrammet från AFP, skrivet i all hast efter något telefonsamtal till LCR:s eller någon annan organisations högkvarter, meddelade att han ”träffat Trotskij tre gånger”. Denna ”nyhet” återfanns därefter i olika artiklar på franska, engelska och spanska. Sedan följde hans ”andliga söner” och den sort som uttryckte sig att ”han var min läromästare, jag var hans lärjunge” eller också ”han tillhörde oss”, ”han hade utan tvekan anslutit sig till vår strömning” och så vidare. För att inte tala om att ”han tillhörde motståndsrörelsen i Ardèche 1944”, en uppgift som kanske kan passera i norra Dauphiné men inte i ... Ardèche.

Det är välkänt att de döda under någon tid besitter alla goda egenskaper. Men de personer som med de bästa avsikter reser statyer gör aldrig någon tjänst åt den kraftfulla personlighet som under sin levnad gjort intryck på dem. För efter blommorna och hyllningarna kommer omvärderingarna och falska uppgifter och det gift som under den officiella sorgehögtiden mer eller mindre skamset hållits tillbaka. Just nu i augusti 2005, några veckor efter hans bortgång, iakttas en sådan tystnad av många reaktionära historiker, tillsammans med de stalinister som inte gjort upp med sitt förflutna och som han älskade att sätta sig upp mot. För att inte tala om den centrala ledningen för hans gamla parti OCI, numera Parti des Travailleurs, som nu försöker att ignorera att man precis, efter Stéphane Justs död 1997 och före Pierre Lamberts, förlorat den tredje person som varit med om att bygga upp den (den korta nekrologen, undertecknad Jean-Jacques Marie, i *Informations Ouvrières* – lambertisternas veckotidning – den 4-10 augusti 2005 är i detta avseende ett litet monument över det utsagda, en veritabel icke-nekrologi).

Verklig respekt handlar om sanningen. Om jag har varken mer eller mindre rätt än någon annan av hans gamla kamrater att tala om Pierre Broué, så är det åtminstone en plikt och ingen rättighet att skriva sanningen, att tala om vad man vet, tror sig veta eller tro sig ha förstått. Jag gör det inte bara som enskild individ utan därför att *La Lettre de Liaison* (Présumeys blogg) utgör en liten och reellt existerande politisk pol med ursprung i en kamp som inleddes inom OCI under 1980-talet på grundval av Pierre Broués idéer, precis som den också har sina rötter i den kamp som Filocheströmningen, också med en gemensam historia med Broué, förde inom LCR (Gérard Filoche ledde länge en oppositionell grupp inom LCR, numera ansluten till socialistpartiet, Ö.a.).

Där har vi motiveringen till denna artikel. En stor historiker är död och förståelsen av hans verk kräver helt enkelt att man förstår hans plats i historien. Jag kan inte vara säker på att allt jag skriver här är exakt, men jag kan åtminstone fastslå att det är exakt min åsikt. Källorna utgörs framför allt av Pierre Broués egna skildringar. Oftast gjorde han dem mellan klockan elva på kvällen och tre på morgonen, när jag efter tröttsamma möten med OCI:s avdelning i departementet Isère för att friska upp mig brukade ta vägen förbi hos honom. Den som vill

komma undan mina analyser kan vända sig till utgivna verk och texter. Början av artikeln baserar sig dessutom på källor från familj och vänner i Ardèche. Jag har inte varit ute efter privatlivet, i enlighet med den åtskillnad jag talade om tidigare, även om ”privata” inslag kvarstår för att förklara den ena eller andra händelsen. Jag hoppas innerligt att inte såra någon, men den politiska sanningen kräver ibland den sortens belysning. Jag har vidare ägnat mig åt frågor som kanske är svåra att följa för den oinvigde, som den tyska revolutionen eller utvecklingen inom amerikanska SWP. Men jag har gjort det i den mån jag ansett att de haft betydelse för Pierre Broués bana och politiska ställningstaganden och det är vad det handlar om här.

För att ta det från början ...

För att ta det från början var Pierre Broué ett av två barn till rektorn för Collège moderne (en högstadieskola för flickor) i staden Privas, hon ägnade sig också åt musik och ledde sångkören. Fadern var tjänsteman på skatteverket. Politiskt hade familjen progressiva sympatier. Att leva på detta ställe, vid sidan av lärarnas fackliga värld, var att leva i närheten av en källa. Och den unge Pierre Broué hade turen att komma i kontakt med denna källa, utanför den egna familjens politiska universum. Han hette Élie Reynier och var pensionerad lärare vid École Normale (han skulle återuppta undervisningen 1945). Han var historiker och politiskt aktiv och en betydande personlighet genom sin lärdom och sitt sunda omdöme. Det är tänkbart att det var grannar och vänner, familjen Charra, som introducerat den unge begåvade historie-eleven för denne lokala berömdhet.

Att han skulle framstå som ett föredöme för tonåringen är ställt utom tvivel. Élie Reynier är för övrigt den ende förebild som Pierre Broué senare åberopat sig på och den förste av en rad äldre män som han skulle visa sin aktning för. Élie Reynier skulle bli en intellektuell källa och bidrog sannolikt till att aktivera både hågen till historien och det politiska engagemanget hos Broué. Men det är möjligt att läggningen för att tala inför åhörare eller få sina skriftliga alster publicerade hade en än tidigare bakgrund. En anekdot som berättas bland lärarna i Ardèche gör gällande att Broué vid sju års ålder började skriva sina memoarer och att de inleddes på följande vis: Jag begrundar mitt enorma förflutna ... Men det var Élie Reynier som gav den nödvändiga formen åt barndomens drömmar: den revolutionära viljan och viljan att skildra strider, förhoppningar och lidande. Att skapa historia och att skapa Historia är en och samma sak.

Det är därför nödvändigt att säga några ord om Élie Reynier. Han tillhörde planeten lärare i Ardèche och var själv son till protestantiska och självständigt tänkande lärare.

Élie Reynier hade varit fackligt aktiv tiden före första världskriget. 1912 hade han medarbetat i Pierre Monattes *La Vie Ouvrière* (en tidig föregångare, men helt annorlunda, till CGT:s tidning!) och skrivit en avhandling om Ardèche. Monatte brukade säga att denna avhandling var en förebild för lokalt arbetarskrivande och han jämförde den med ett liknande arbete av Alphonse Merrheim om metallindustrin. Båda visade på den franska arbetarrörelsens dubbla struktur från 1902.

Élie Reynier var en lärd från trakten, en av många lärda i Ardèche där han för övrigt samarbetade med inte helt få katolska och protestantiska präster i historieskrivningen om Privas. Vi bör se upp med den nedsättande betydelse uttrycket ”lärd från trakten” kan få. Den historieskrivning Élie Reynier syftade till var helt klart en total historieskrivning, där jorden, landskapet, arbetet och arbetarna skildrades. Han tillhörde samma skola, i den mån man kan tala om skola, som Maurice Dommanget eller Albert Mathiez, skildrare av Franska revolutionen och död 1930. Han var väl bekant med den nya akademiska Annaleskolan och öppnade sitt bibliotek för Pierre Broué, lånade honom böcker av Marc Bloch, Lucien Febvre och Geor-

ges Lefebvre. Reynier ville skildra historien sådan den är, den kamp som förs av personer som lever och tänker, lider och agerar. Denna ambition skulle senare också bli Pierre Broués.

Politiskt betecknade sig Reynier som facklig revolutionär och pacifist. Samtidigt hade denne person, på sitt sätt en lokal dignitär, många kännetecken hos en socialist från början av 1900-talet. Han var ordförande i Förbundet för mänskliga rättigheter i Ardèche och en av få som räddade denna organisations heder när den nationella ledningen sålde sig i samband med Moskvarättegångarna. Under kriget satt han internerad i Chabanet.

I egenskap av respekterad lärare bidrog han aktivt till att bygga en lokalavdelning i Ardèche av FUE, Fédération Unitaire de l'Enseignement (en facklig organisation bland lärarna). En djup vänskap hade knutit honom till Gilbert Serret, en av ledarna nationellt för denna organisation och som skulle dö under oklara omständigheter under den tyska ockupationen. Men Gilbert Serret stod för en annan politisk uppfattning än Reynier. Han godtog inte den fackliga stadga som antagits i Amiens utan betecknade sig som leninist, han hade träffat Trotskij två gånger och stod i nära kontakt med vänsterkommunistiska kretsar. Han hade fördjupat Reyniers intresse för lokal historieskrivning i hopp om att bönderna skulle kunna organiseras av revolutionära lärare. Reynier och Serret: två generationer, två förhållningssätt, olika ståndpunkter – Serret stod nära den federala ledningen kring Bouet och Dommaget ... en antistalinistisk tendens. Reynier lutade åt Pierre Monattes Ligue Syndicaliste. Men mellan dem fanns respekt och djup förståelse. Denna respekt uttryckte den moraliska styrkan hos de män och kvinnor som tillhört FUE; den bar på en renad form av protestantism, kantiansk anspråksfullhet. Men den stränghet som detta arv kan föra med sig, och som det mycket riktigt för med sig, måste kompletteras med värme och vänskap.

I Ardèche skulle avdelningen av SNI, Syndicat National des Instituteurs, som bildats efter en facklig sammanslagning 1935, i själva verket utgöra en fortsättning på den organisation som tidigare existerat. Under kriget skulle verksamheten hållas vid liv av medlemmar som Yvonne Issartel, också hon avliden 2005, medan den unge Pierre Broué skulle ta kontakt med Reynier.

Det var alltså denna bakgrund, detta universum, som Pierre Broué kunde skymta, som fascinerade honom, bakom Élie Reyniers bibliotek och som han hade tillstånd att gräva i medan den gamle mästaren satt internerad. Och i det biblioteket fanns en bok Reynier lånade honom 1940, samma år som dess författare mördades och då det rädde ”midnatt i seklet”. Élie Reynier lånade ut boken som en förebild för historieskrivning, en skildring av händelser utförda av medvetna människor som kämpade och agerade. Som var ansvariga för sina handlingar och inte redskap för dunkla krafter eller någon ”deus ex machina”¹, en bok skriven av en man som skrev historia därför att han skrivit *Historia*. Det var Leo Trotskijs *Ryska revolutionens historia*.

När Pierre Broué under ockupationen begav sig till Paris för att gå på Henri IV-gymnasiet var det sannolikt denna horisont, detta ljus från Ardèche, som han hade i sitt huvud. Där stiftade han bekanskap med politiska grupper, underjordiska, och ville ge sig in i kampen mot ockupationsmakten. Det var på sätt och vis hans första självständiga politiska ställningstagande ty Élie Reynier höll bestämt fast vid sin pacifism. Men Broué skulle hysa djup erkänsla gentemot honom för att han inte ägnat sig åt att ”ge honom några lektioner” utan i stället lyssnat med förståelse och kanske ställt några frågor. Efter kontakter med MUR (Mouvements Unis de Résistance), där gaullister och socialister ingick, anslöt sig Broué, som ville kämpa mer beslutsamt, till en av kommunistpartiets celler. Under striderna på fransk mark 1944 åkte

¹ ”deus ex machina”, latin. Ordagrann översättning: ”gud ur maskinen”. Syftar på att en oväntad, osannolik händelse plötsligt inträffat, eller att en konflikt eller dylikt plötsligt lösts som genom ett trollslag (gud?), Uttrycket kommer från den antika teatern, där pjäsförfattaren trasslat till alltihopa, men löste problemet genom ett gudomligt ingripande. – *Red anm*

Broué kring på tåg. På en station såg han skräckslagna tyska soldater och började samtala med dem. Han upprördes över oanständigheten hos de franska småborgare, som efter att ha levt gott under ockupationen nu var ute efter att göra upp med ”tyskjävlarerna” eller, i brist på annat, raka huvudena av de kvinnor som legat med tyskar. Den internationalism han delat med Élie Reynier och viljan att kämpa också med vapen i hand förenade sig nu hos honom. I sin kommunistcell vände han sig mot parollen ”var och en tar sin egen tyskjävel”, och blev utesluten för trotskism utan att han visste något närmare om innebörden, även om han säkert kunde ana en del. Efter vad han berättat vid ett tillfälle, men inte upprepat senare, var en av de ansvariga för uteslutningen Jean Poperen (som bröt med kommunistpartiet i samband med Ungernhändelserna, gick med i vänstersocialistiska PSU, hamnade i socialistpartiet och blev minister under Mitterrand – i samband med det första Gulfkriget 1991 återfann Poperen sitt stalinistiska tonfall och talade om motståndarna till kriget som ”hitlero-trotskyter”).

Det råder inget tvivel om att Broué tagit risker, ofta på ett oplanerat sätt för övrigt, och ägnat sig åt handlingar som senare skulle betecknas som ”motståndssatsningar”. Som till exempel när han med sin vän Jean Ayme, blivande psykiater, ägnade sig åt den riskabla leken att utanför prefekturen i Privas, där en dignitär från Vichyregimen befann sig, ropa ”Död åt idioten”.

Mer bestod inte den ”väpnade kamp” Pierre Broué så sent som i slutet av 1980-talet skulle hänvisa till. Även om det är mycket nog för en yngling som just gett sig in i den politiska kampen. Han sade och lät förstå, även i en intervju i tidningen *Dauphiné Libéré*, att han tillhört den väpnade motståndsrörelsen. Den mest elementära respekt för sanningen gör det dock nödvändigt att framhålla att ingen av hans närmaste eller medlemmarna av motståndsrörelsen i Ardèche tycks ha känt till detta. Vi kan inte kräva av Broué att han lett underjordiska motståndsgupper i bergen ovanför Privas. Räcker det inte att han varit underjordisk medlem av kommunistpartiet och blivit utesluten för sin internationalistiska hållning? Risken är att man åstadkommer en bumerangeffekt genom att alltför mycket upprepa det han mot slutet av sitt liv mer lät förstå än insisterade på: godtrogenhet är inte samma sak som respekt.

Den unge mannen hade förmodligen redan sin egen uppfattning klar. Det krävdes ett riktigt kommunistiskt parti och han hade läst Trotskij hos Reynier. Han var internationalist som Reynier, men för väpnad kamp. Han skulle ansluta sig till PCI, Parti Communiste Internationaliste, partiet i den trotskistiska Fjärde internationalen, som just bildats genom en sammanslagning, ledd av Michel Raptis även känd som Pablo, av de två strömningar som utgjordes av POI (Parti Ouvrier Internationaliste) och CCI (Comités Communistes Internationalistes).

Utifrån några sällsynta hänvisningar kan man gissa sig till att Pierre Broué inte alltid känt sig alltför hemmastadd i den organisation som han ändå ägnat 45 år av sitt liv. Han som ansåg att man måste ge sig in i den väpnade kampen mot ockupanten och samtidigt förbli internationalist hamnade i ett ”parti” med 700 medlemmar och som, även om det förblivit internationalistiskt och fått betala för det i blod, framhöll misstron mot den väpnade kampen och mot varje handling som kunde stämpas som nationalism, ett parti som förklarade sig ha fått bukt med Marcel Hics – Michel Pablos företrädare – ”nationalistiska avvikelse”, något han inte längre kunde försvara sig mot eftersom han dog under deportationen, ett parti som hävdade att ”den borgerliga demokratin” inte skulle överleva efter kriget och att inbördeskriget, med PCI i bolsjevikpartiets roll, snabbt skulle bryta ut. Vid sammanslagningen var medlemmarna av CCI färre till antalet, men mycket nitiska; de angrep ”småborgerliga” vanor hos de tidigare medlemmarna av POI, som de benämnde ”små ärter”. Utan att förstå dem iakttog Broué det sekteristiska uppträdandet hos tidigare anhängare till ”äventyraren” Raymond Molinier, som själva var söndrade av bitterheten från fraktionskampen under den farliga underjordiska. Till dem hörde både Pierre Frank och Pierre Lambert.

Han skulle emellertid bli förtjust i en av dem, Claude Bernard som kallades Raoul, stilig ung man och skrävare som gärna berättade om sina kvinnliga erövringar bland vilka skulle återfinnas Rita Hayworth, ett anspråk som upprepas i det nummer av *Cahiers Léon Trotsky* han tillägnades. För Broué, som var fem år yngre, stod Claude Bernard för aktivism och en entusiasmerande och glädjefylld aktivism, på samma gång modig och intelligent. Det handlade om det utomordentliga arbete som utfördes bland arbetarna i lägren för vietnameser i Frankrike dit Broué togs av Claude Bernard i syfte att bygga upp en grupp av kadrer inför deras återresa till hemlandet.

Men när detta sagts tyder allt på att Broués verksamhet vid krigsslutet kretsade kring att han skulle återvända till Ardèche, att han putsade på sina idéer om den väpnade kampen och som ung partimedlem avstod från att ta upp detta ämne med de välformulerade och erfarna ledarna för PCI.

I slutet av 1946 föddes sonen Michel Broué. Mamman hette Simone Charra, dotter i grannfamiljen i Privas.

En partimedlems uppgång och hårda tider

När Pierre Broué nu tog itu med organiserat politiskt arbete skedde det inom JCI, Jeunesse Communiste Internationaliste, PCI:s svaga ungdomsorganisation. Förmodligen både inom dess nationella ledning och lokalt i Ardèche bland läroverksungdomen i Privas åren 1947-50. Man hade 5-6 medlemmar på École Normale och kanske sammanlagt ett tiotal om man också räknar in högstadierna. För att rekrytera, påverka och diskutera tvingade sig Broué att ansluta sig till de ungdomshärbärgen ungdomarna bildat och han fick både stå och delta i sångkören. 1949 deltog han i den resa som medlemmar av PCI, JCI och andra europeiska sektioner av Fjärde internationalen gjorde till Jugoslavien. Man deltog i arbetsläger medan ledarna för PCI hoppades på kontakter med det jugoslaviska kommunistpartiet som Stalin just uteslutit och som han nu hotade med döden.

Ett mycket litet antal medlemmar återstår från denna period. En del har stannat i OCI, andra har följt den pablistiska strömningen. Men man får inte låta sig bedras av det ringa antal som fortsatt att vara aktiva i strömningar med bakgrund i trotskismen: alla som varit med erkänner att de upplevt något som berört dem djupt.

När ”Pablistkrisen” inom Fjärde internationalen inträffade ledde det till förvirring och demoralisering bland många medlemmar. Krisen härrörde från motsättningen mellan föreställningarna om en bolsjevikisk utveckling efter kriget och den verklighet som högkonjunkturen innebar. Pierre Broué tillhörde den majoritet inom PCI med Marcel Bleibtreau, Pierre Lambert och Daniel Renard som motsatte sig Pablos linje som ville få dem att begrava sina uppfattningar och gå in för entrism inom kommunistpartiet och på ”ett byråkratiskt vis” låta sig uteslutas ur Fjärde internationalen 1952. De blev färre och färre och Broué som blivit gymnasielärare lämnade Ardèche för att arbeta som lärare först i Nyons i La Drome, sedan i Beaune i Bourgogne och slutligen i Montereau i Parisregionen.

På sommaren 1953 återvände han till Privas och tillsammans med Élie Reynier gjorde han inlägg på ett möte med socialistledaren Guy Mollet. Några veckor senare åstadkom Reynier en resning i Privas med demonstrationer och namninsamlingar i protest mot att medlemmar av den fackliga organisationen Force Ouvrière avskedats efter den stora poststrejken på sommaren. Reynier avled några månader senare. Samma år lade Broué fram ett arbete som handlade om Paul-Mathieu Laurent, en historiker från Ardèche som skrivit om Franska revolutionen. Laurent, som gick under namnet Laurent de l’Ardèche, hade 1828 försökt motbevisa monarkistiska och kyrkliga lögner om revolutionen. Det var Pierre Broués första betydande historiska arbete men samma år skrev han under pseudonymen Pierre Scali – efter

en figur i André Malraux' roman *Förtvivla ej!* – sin första broschyr för PCI. Den handlade om revolutionen i Bolivia. Han hade lyft, han var på väg.

Deras antal minskade regelbundet tills de inte var mer än ett femtiotal och en del av dem var demoraliserade. Åderlåtningen fortsatte genom att partiet självt uteslöt framträdande medlemmar som Jacques Danos och Marcel Gibelin 1953 och Marcel Bleibreau, Michel Lequenne och ytterligare några 1955. Av partiet återstod bara "en grupp" som började omtalas som "Lamberts grupp", samlad kring en person som varken var teoretiker eller någon folktalare, utan en "Contact Man", som Claude Bernard kallade honom. Förfaren och pragmatisk, med kontakter med den algeriske frihetskämpen Messali Hadj, ledningen för *Force Ouvrière*, med André Marty som uteslutits ur kommunistpartiet och Lambert kunde spela på dessa kontakter.

Efter att ha uteslutits ur OCI 1989 talade Broué om de oppositionella analyser och kritik mot PCI:s sätt att fungera som Claude Bernard skulle ha stått för vid denna tidpunkt. Det skulle ha skett privat men utan att det var någon hemlighet för partimedlemmarna. Broué antydde att han själv och François Forgues/de Massot påverkats av dessa personliga analyser och skrävel. Claude Bernard hade för övrigt upprätthållit goda relationer till personer ur gruppen *Socialisme ou Barbarie* som Claude Lefort och Chaulieu (filosofen Cornelis Castoriadis). Men inget tyder på att det fanns någon opposition mot gruppens alltmer sekteristiska utveckling eller mot Lambert eller ens att det hörts några protester mot gruppens vägran att uppmana till ett nej till de Gaulles konstitution 1959. Pierre Broué har för mig beskrivit gruppen som synnerligen enhetlig "med enorma och livliga diskussioner". Han ansåg att det börjat gå snett under 1960-talet med ankomst av nya kadrer på mellannivå och som inte alltid var speciellt begåvade och tenderade att förvränga ledningens direktiv gentemot medlemmarna. Det är en version som påminner om den som ledningen för OCI använde sig ända in på 1980-talet för att förklara partiets organisatorisk-politiska problem: svårigheterna att gå "från en grupp till en organisation" och nödvändigheten att ersätta direkta "kontakter" med "politiska enheter" (regioner och federationer).

Det enklaste och mest sannolika är att medge att Pierre Broué självklart, och som normalt är, haft invändningar mot sin organisations utveckling, men att han då alls inte varit någon "oppositionell" eller velat bli det, att han var solidarisk med den förda politiken vilket innebär att han frivilligt, oavsett vad han kan ha tänkt, tog ansvaret för uteslutningarna av "lambertister", de tidigare nämnda eller av Boris Fraenkel 1967.

Pierre Broué var i själva verket en pelare inom organisationen under dess svåraste period och från 1953-55 en av dess ledare nationellt.

1955 drunknade Robert Berné, ansvarig för "ungdomsarbetet", under en simtur med Lambert, Stéphane Just och deras flickvänner. 1956 uttydde Broué och Claude Bernard ivrigt det brittiska kommunistpartiets tidning *Daily Workers* rapporter om revolutionen och arbetarråden i Ungern. Dessa rapporter skrevs av tidningens utsände Peter Fryer. Han skulle senare ansluta sig till OCI:s systerorganisation i Storbritannien, det blivande Socialist Labour League under Gerry Healy. Fryer skulle därpå raskt lämna den organisationen som han betecknade som en paranoid sekt. OCI översatte snabbt hans artiklar och publicerade dem under pseudonymen François Manuel i en broschyr med titeln *Den ungerska arbetarrådsrevolutionen*. Genom det teoretiska och politiska solidaritetsarbetet med ungerska flyktingar kom Broué i kontakt med en av ledarna för Petöfigruppen, den krets av studenter som bidragit till rörelsen 1956. Det var Balazs Nagy som 1960 rekryterades till trotskismen och PCI tillsammans med några andra flyktingar. Nagy använde pseudonymen Eugène Varga. 1956 började Broué sporadiskt, men tillräckligt ofta för att skaffa sig solida kontakter, medarbeta i tidskriften

Arguments, som skapats av intellektuella som just lämnat kommunistpartiet. Främst bland dem var sociologen Edgar Morin.

Allt detta gjorde honom till ledande själ, i samråd med Pierre Lambert, i partiets politik att leda bredare politiska omgrupperingar. Det handlade om Comité de Liaison et d'Action pour la Démocratie Ouvrière (Sambands- och aktionskommittén för arbetardemokrati), CLADO, och dess tidning *La Commune*. Grunden utgjordes av försvar för förkämpar för Algeriets självständighet och ungerska anti-stalinister. Broué härbärgerade och eskorterade ledare för olika tendenser inom Mouvement pour le Triomphe des Libertés Démocratiques, den algeriska nationalismens ledande organisation, som efter en splittring blev FLN och MNA. Han var redaktör för denna bulletin som utkom med sex nummer ända till februari 1958. I redaktionen ingick den gamle vänstersocialisten Marceau Pivert, den unge Michel Rocard från Socialistiska studenter och intellektuella som brutit med stalinismen som Edgar Morin och Jean Duvignaud. I ett debattinlägg tecknade Morin ett självporträtt, talade om sin brytning med stalinismen och uttryckte sin förvåning över trotskisternas splittring, nr 3 juni 1957.

De historiska arbeten Broué påbörjat fick näring av samarbetet med dessa aktivister från olika horisonter. Han hade meningsutbyten om Spanien med Marceau Pivert och bodde en tid hos Alfred och Marguerite Rosmer. Det var en epok då ett upprop för de algeriska självständighetskämparna undertecknades av både Lambert och abbé Pierre (Emmausrörelsens grundare) 1955.

De Gaulles statskupp 1958, införandet av Femte republiken och Messali Hadjs övergång till de Gaulle innebar slutet för denna period. Men Pierre Broué var nu tillsammans med Lambert en av de centrala personerna i gruppen som dragit sig tillbaka för att kunna utvecklas så mycket bättre. Jag vet inte när han kom med i centralkommittén och politbyrån men den frågan har inte mer än formellt värde. Det ”parti” PCI ville utgöra hade förtvinat till en liten grupp och Broué var nu helt naturligt en central pelare inom gruppen. Förmodligen den, genom sin verksamhet fackligt och som historiker, som vid sidan av den ”Contact Man” Claude Bernard kritiserat hade mest kontakter utåt.

Det viktigaste, och det bestående resultatet från denna period, var naturligtvis hans historiska arbeten men först måste vi ägna utrymme åt hans fackliga verksamhet för mellan 1950 och 1960 stod Broué i centrum för PCI:s och OCI:s, Lambertistgruppen, politik inom utbildningssektorn. Innan han tog över sköttes denna politik av Robert Chéramy och Letonturier, två klassiska fackliga aktivister som båda var ledare för den akademiska sektionen inom SNES (Syndicat National de l'Education Supérieure). Från 1953 agerade de inte längre för l'Ecole Emancipée utan hade anslutit sig till den majoritetslinje som gick under namnet ”de autonome”, eller för att använda revolutionärt språkbruk – den reformistiska apparaten inom fackföreningen. Det var i detta sammanhang som Broué framträdde som representant för majoritetslinjen vid de interna fackliga valen inom SNES 1956. Han skulle därefter tillhöra den nationella ledningen (hans roll kan därför ingalunda sammanfattas som ”ansvarig för Parissektionen av SNES-FEN” som det står i Jean-Jacques Maries icke-nekrologi i *Informations Ouvrières*).

Denna fackliga taktik inom FEN liknade den Lambert tillämpade inom landsorganisationen Force Ouvrière (FO) men hade vid denna tid betydligt större berättigande. FEN var det största förbundet inom den franska arbetarrörelsen, en befästning inom den sekulära undervisningen, det enda förbund som samlade alla historiska tendenser inom arbetarrörelsen och erkände deras rätt att organisera sig inom facket, den enda som både bekämpade repressionen i Ungern och interventionen i Suez, en pelare i kampen för facklig enhet inom ett enda CGT; den var ensam om att, först på gatorna och sedan vid valurnorna, gå emot skapandet av Femte republiken. Där de var starka agerade trotskisterna via École Emancipée och där de var svaga,

som inom SNES, anslöt de sig till den autonoma majoriteten, som uppvisade en viss mångfald. Inom en fackförening får man inte tveka att spela sin roll fullt ut men att pensla den med rött om man är i minoritet tjänar inget till. Som en medlem skrev i Pierre Monattes tidning *Révolution Prolétarienne* i januari 1967:

Inom FEN, och på andra håll har jag känt marxistiska revolutionärer, anarkister och kort och gott fackliga aktivister på ansvarsposter. Låt oss inte försöka dölja verkligheten: konfronterade med realiteterna ägnade de sig åt reformism eller också gjorde de inte sitt jobb. Jag väntar bara på att någon försöker dementera mig.

Jag tror att Pierre Broué var mycket medveten om detta och att han på denna punkt var helt överens med Lambert på villkor att man när man spelar sin roll inom facket inte kan gå i borgen för vad som helst i syfte att ta plats i ledningen.

Det var efter 1958 som Lambert och Broué satsade på strategin att gruppera ”fackliga revolutionärer” inom CGT, FO och FEN och som Broué mer regelbundet började medarbeta i l'École Emancipée. 1962, och därefter 1964, var han nummer ett på École Emancipées lista inom SNES ”klassiskt och modernt” (med 4 och 5,5 procent av rösterna). Att öppet deklarerat sig som revolutionär inom facket stred mot den hållning Chéramy och Leonturier stått för men de var inte längre trotskister utan öppet reformistiska. Det gav Pierre Broué möjlighet att agera för OCI:s räkning inom hela École Émancipée och han gjorde det utifrån en pragmatisk bas.

Den fackliga verksamheten inom franskt utbildningsväsende var ett område i full rörelse under 1960-talet. Antalet lärare ökade, fackföreningarna växte men arbetsförhållandena försämrades och de ”aktioner” som startades, under tryck från bl a det kommunistpartiet närstående Unité & Action (U&A), ledde till misslyckanden som strejkerna mot ökad arbetstid och strejker inom administrationen. U&A, som långtifrån mekaniskt representerade kommunistpartiet, stärkte sina positioner och 1967 hade man tagit över ledningen för SNES.

Utan minsta tvekan uppvisade Broué prov på smidighet och anpassningsförmåga inom detta fack i förändring. Utan att behöva gå in på hans aktivitet i detalj räcker två saker för att förstå det: hans vänskap med Louis Astre och hans kontakter med studenterna inom U&A.

Louis Astre var generalsekreterare för SNET och en av ledarna för det nybildades SNES tills han förlorade de interna valen gentemot André Druby, en av ledarna för U&A. Astre var i princip ledare för majoritetstendensen inom FEN. Denne reformist och rene och uppriktige socialist hade en speciell vänskapsrelation till Pierre Broué, utan att de umgicks särskilt flitigt. Han talade vid Broués begravning och det gjorde han med samma rätt som representanter för trotskistiska och socialistiska organisationer.

Sekretariatet inom MI-SE, en av U&A:s bastioner, hade 1963-64 letts av Philippe Robrieux, tidigare ledare för den kommunistiska studentorganisationen UEC. Det var under denna tid han lärde känna Pierre Broué. Robrieux blev aldrig trotskist, men är den som bäst skildrat kommunistpartiets historia. Enligt vad han själv uppgett skulle detta aldrig ha varit möjligt utan mötet med Broué. Via ungdomssektorn inom facket fick Broué kontakter med studenterna under dessa år före Maj-68, då han själv planerade att ”gå över” till universitetet. I förbigående kan vi konstatera att det inte bara var Ligue Communiste och maoisterna som hämtade näring ur krisen inom UEC. Broué vann över Pierre Roy, ledare för UEC i Dijon. Roy är i dag historiker över de monument som tillägnats döda pacifister och antiklerikala. Han är också medlem av Parti des Travailleurs. När han senare fick välja mellan Pierre Broué och organisationen valde han den senare.

Men under 1960-talet ”övergick” Broué till universitetsvärlden först som assistent och senare som professor i nutidshistoria vid IEP (Institut d'Études Politiques) i Grenoble. Hans allra

första arbete på universitetsnivå bestod i att omarbete, skriva förord till och göra notförteckning till FUE:s (Fédération unitaire de l'enseignement) från starten till dess organisationen upplöstes 1935. Det har betraktats som ett referensverk fram till den bok Loïc Le Bars nyligen publicerat.

Akademikern Pierre Broué stannade kvar i ledningen för SNESup under majrevolten. Men då inträffade en splittring som Broué förmodligen underskattat även om han spelade en viktig roll i den: den gamla École Émancipée upphörde efter en splittring 1969.

Genom att uttrycka mig så utgår jag från att de som slår vakt om den historiska kontinuiteten, denna heliga Graal som alltid måste innehas av någon för att hindra demonerna från att ta över kosmos, blir upprörda men den typen av människor är inte mindre fetischistiska inom den fackliga rörelsen än bland "trotskisterna". Schematiskt ser fakta ut på följande vis: i den mån l'École Émancipée hade någon klar inriktning 1964-1968 var det trotskisterna i OCI som stod för den. Tendensen fördömde gaullisternas planer på att integrera fackföreningarna med staten. Dess ansvariga som Paul Duthel, medlem av OCI, i Lille lämnade den nationella ledningen för SNI 1964. Medlemmar av École Émancipée av en mer libertär uppfattning ansåg att de blivit ställda inför fullbordat faktum. Olusten växte och ledde till en böld när École Émancipée i maj 1968 inte reagerade och medlemmar av OCI tog initiativ till en invasion av FEN:s lokaler när dess representanter började förbereda att återuppta arbetet.

Efter detta accelererade händelserna. OCI:s politbyrå ansåg École Émancipée utgöra ett hinder för kampen för enhet bland lärarna, ett hinder som måste förgöras samtidigt som man åberopade sig på det historiska arvet. Enligt Broué, som skrivit om det långt senare i Cahiers Léon Trotsky nr 62, maj 1998, hade CAOTE (les Comités d'Alliance Ouvrière des Travailleurs de l'Enseignement – kommittéerna för en arbetarallians inom undervisningssektorn) skapats i detta syfte och hade för övrigt upphört att existera efter splittringen av École Émancipée. I slutet av 1968 tog Marcel Valière, den siste sekreteraren från den gamla federationen 1935, initiativ till en motion som gjorde det oförenligt att samtidigt tillhöra École Émancipée och de CAOTE OCI bildat; splittringen var ett faktum.

Utan att hamna i den mystik som denna episod lett till i både reell och fiktiv föreställningsvärld bland École Émancipées medlemmar (horder av lambertister skulle ha attackerat möten, lagt beslag på yttranderätten, ägnat sig åt valfusk ...) kan man inte undgå att slås av att känslan fanns att det handlade om ett angrepp på fritt tänkande och fackligt oberoende. Majoriteten av École Émancipées gamla medlemmar enades om en gemensam deklARATION i september 1969, där OCI:s offensiv jämfördes med stalinisternas attack mot federationen i slutet av 1920-talet.

Av de båda École Émancipée som bildades 1969 skulle den ena snabbt bestå av medlemmar från alla grupper på yttersta vänsterkanten, inklusive maoisterna. Den andra utgjorde bara ett fackligt bihang till OCI.

En stor historiker bekräftas

Broués umgänge med folk kring tidningen *Arguments*, speciellt Edgar Morin, öppnade dörrarna till publicering på *Éditions de Minuit*. Han hade ägnat sig åt revolutionen och Spanska inbördeskriget sedan 1948 och redan som tonåring hade han hos Élie Reynier fått idén att skriva om det när minnet av flyktingarna från 1939 fortfarande var färskt. Det skulle nu utmynnas i *La révolution et la guerre d'Espagne* [Revolutionen och kriget i Spanien], där han skrivit första delen, fram till att revolutionen krossades i den spanska republiken. Den andra delen, då det inte längre handlade om någon revolution utan enbart det krig som förlorades mot franquisternas barbari, skrevs av Émile Témime, som senare skrivit staden Marseilles historia och om migrationer. Denna tegelsten utkom 1961 på *Éditions de Minuit*.

Det var inledningen till en serie betydande böcker, t ex en nyutgåva och ett förord till *Kommunismens ABC* av Bucharin och Preobrazjenskij, utgiven på Maspéro, *Les Soviets en Russie* av Oscar Anweiler, en dossier om *Moskvarättegångarna*¹ på Julliard 1964 och *La Question chinoise dans l'Internationale communiste*, EDI, 1965, och början till en utgåva av texterna från Kominterns kongresser (två volymer 1969 och 1970 på EDI).

La révolution et la guerre d'Espagne är en stor bok för den lyckas med den syntes man återfinner hos Trotskij i *Ryska revolutionens historia*: att återge historien sådan den är, en följd av händelser, handlingar, gester och beskriva rörelsen inom samhällsklasserna och de politiska krafterna under kampen. Boken är omskakande för den skildrar hur revolutionen, som varit framgångsrik efter Francos kupp, slås ned inifrån, först genom dess ledares tvekan och osäkerhet och därefter medvetet av stalinisternas polismakt som i Spanien för första gången utvecklas som en cancer i revolutionens kropp. De ville i namn av "Folkfronten" skapa ett republikanskt och inte ett revolutionärt Spanien. Därmed kom de att garantera republikens nederlag och den förfärliga segern för Franco, öppnade dörren till andra världskriget och vände ut och in på Lenins formulering om att förvandla det imperialistiska kriget till ett inbördeskrig.

Boken har haft stor betydelse och är förmodligen den av Pierre Broués böcker som varit mest ingripande. För generationen av antifranquister och anti-stalinister på 1960- och 1970-talet var den en handbok, en källa till förnyelse och till reflektioner. Den smugglades in i Spanien och utgjorde grund för kontakter och livliga diskussioner trots att OCI aldrig tagit några initiativ till kontakter med medlemmar av POUM och anarkister i exil (det kanske var just därför de blev livliga). Boken lästes av anarkister och socialister från Largo Caballeros tradition men också av unga fackligt aktiva och unga medlemmar av kommunistpartiet. Paradoxalt nog – men det är den paradox som handlar om Spanien efter Franco – fick boken mindre betydelse när den efter Francos död översatts till spanska eftersom "övergången" kom att vila på att man begravde det förflutna. Men boken kommer att dyka upp på nytt och en nyutgåva är ytterst angelägen i ett läge då Spanien sedan våren 2004 åter skakas av det förflutnas chockvåg.

1963 utkom *Le parti bolchévique*, Pierre Broués mest lästa bok. Den var mindre nydanande, men fick stor användning inom både OCI och LCR för skolning av medlemmarna. Boken står för en syntes av historiska fakta om bolsjevikrevolutionen och stalinismen. För första gången förklarades på ett systematiskt vis etapperna inom fraktionskampen inom kommunistpartiet mellan 1923 och 1929 (stalinister, trotskister, zinovjeviter, anhängare till Bucharin). Boken var tillägnad "min läromästare" Élie Reynier och "min vän" Balázs Nagy. Den skildrade inte, som det med ett symptomatiskt misstag hette i Jean Birnbaums nekrolog i *Le Monde* om Pierre Broué, "hur Lenins parti slutligen massakrerat hela generationen från Oktober", utan hur den stalinistiska byråkratin massakrerat Lenins parti och generationen från Oktober, vilket givetvis inte är samma sak. Men en tvetydighet i behandlingen av ämnet underlättar emellertid misstolkningen: Boken tycks handla om ett och samma parti som efterhand omvandlas till ett kontrarevolutionärt parti vid makten även om Broué talar om det parti som uppstått ur utrensningarna som ett annat parti. Men det är inte författaren som ska klandras för denna tvetydighet om kontinuitet-diskontinuitet mellan Oktober och stalinismen och som lett till mängder av olyckor under seklet. Om stalinismen bara varit det Versailles som krossade Pariskommunen hade allt varit betydligt enklare.

1967 utkom *Le mouvement communiste en France*, ett urval av Trotskijs artiklar om Frankrike med en betydande notapparat och introduktioner av Pierre Broué. Med denna bok inriktade han sig på att ge ut Trotskijs verk. Notapparatens pikar till Pierre Frank och Molinierströmningen, som snart skulle ansluta sig till LCR, uppskattades knappast av

¹ I svensk översättning på marxistarkiv.se: [Moskvaprocesserna](#). – Red ann

mottagarna, men med reservation för uppgiften att Raymond Molinier blivit cirkusdirektör i Latinamerika var de knappast påhittade – men de reste problemet om ”metoder” och ömsesidig respekt inom den revolutionära rörelsen ...

1969 kom den franska översättningen av första delen av Edward Hallet Carrs *Den ryska revolutionen*. Detta verk måste vid sidan av Broués tegelstenar räknas till de fundamentala. Delvis därför att Broué inspirerats av Carr och där funnit ett likartat sätt att skriva men också därför att Carrs skildring av bolsjevikernas första år vid makten och av de inre diskussionerna inom den ryska socialdemokratien före 1917 är enastående.

Första bandet av Carrs verk översattes för övrigt till franska av Andrée Broué, Pierre Broués tredje hustru och mor till fyra barn – Françoise, Catherine, Martine och Jean-Pierre. De hade bosatt sig i Grenoble. Ytterligare två av Carrs volymer utkom 1974.

1972 kom hans storverk, för övrigt det som Pierre Broués beundrare har sämst kännedom om. Det var *La révolution en Allemagne (1917-1923)* [Revolutionen i Tyskland (1917-1923)], den bok som av alla innebar den hårdaste kampen.

Boken innebar en enorm arbetsinsats och hade i själva verket påbörjats 1957. Det tvingade författaren att lära sig tyska (han hade lärt sig det tidigare men sedan glömt bort det!), efterforskningar i arkiv, att få se dörrar stängas i det som då var Östtyskland. Framför allt var boken ett vapen för att konfronteras med den akademiska världen och bli professor, det var hans avhandling. Det handlade om en politisk konfrontation: det fordrades att Pierre Broué övertygade en jury av specialister som var tveksamma på det politiska planet (möjligen med undantag för Pierre Naville och då var han ändå ingen vän ...) och en ordförande i juryn som var direkt fientlig: den tidigare stridslystna stalinisten Annie Kriegel som efter att 1949 ha lett attacker mot projugoslaviska möten trogen sig själv nu förvandlats till en stridslyst högeranhängare.

Avhandlingen godkändes – något annat skulle ha lett till en stor akademisk skandal, politiskt och intellektuellt – vilket gjorde att författaren i sin tur inrangerades i den akademiska eliten, vilket han var både medveten om och nöjd med.

Boken handlade framför allt om en politisk kamp, främst gentemot den huvudinvändning som historikern Jacques Droz under täckmantel av beröm framförde under disputationen. Pierre Broué sammanfattade det under den disputation som utgjorde ett stort ögonblick för honom som historiker och politiskt aktiv:

Jacques Droz uppger sig vara fascinerad av arbetet. (...) Men Droz anser för sin del att någon revolutionär situation aldrig existerade i Tyskland och att idén om en revolution där var en dröm. Socialdemokratien hade skäl att försöka utnyttja situationen maximalt politiskt och socialt och gjorde den sig då skyldig till förräderi?

Pierre Broué uppger sig ha svarat på följande vis, under varsamma former och spelat rollen av tjuren på denna artigt blodbesudlade arena, där man anser sig kunna skapa och förstöra karriärer och rykten:

Jag visade respekt för Droz' allmänna kritik och medgav att jag borde ha ägnat större utrymme åt styrkeförhållandena eftersom det var kommunisternas roll jag under denna epok studerade. (...) Till sist förklarade jag för honom att om det var en dröm att kunna förändra Tyskland revolutionärt då var det också en dröm att kämpa mot barbariet, något som jag vägrade att tro på.

Genom att med fakta, skildringar, fotografier och de inblandades biografier visa att det handlade om en revolutionär konfrontation, inte bland bönder i Ukraina eller Andalusien och metallarbetare i Petrograd och Barcelona utan i Europas industriella hjärta, mot den mest utvecklade statsbyråkratin i ett land med de djupaste kulturella traditionerna, hade Pierre Broué träffat där det gjorde som mest ont: revolutionen kunde inte, verkligen inte, ses som

något exotiskt. De konkreta problem de tyska kommunisterna stött inför 1918-1923, även om de hade den blodiga dimensionen hos en revolution, var av samma karaktär som de konkreta problem partimedlemmar stött inför på andra håll i Västeuropa.

Framför allt handlade det om frågan om arbetarnas enhetsfront, den formel som stött i förgrunden för den kris som nyligen drabbat *École Émancipée*. I *La révolution en Allemagne* visade Pierre Broué dess ursprung: nödvändigheten att formulera ”övergångsparoller” för ledarna för arbetarnas bastion i Chemnitz 1919; de reformistiska fackliga ledarnas förslag om ”en arbetarregering” 1920 för att försvara Republiken mot militära kuppmakare; det öppna brevet från fackliga ledare och anhängare till Paul Levi inom VKPD (det enade tyska kommunistpartiet) med förslag om enhetsaktioner för de mest brådskande kraven och avvapnande av de förnazistiska ligorna; samt slutligen Kominterns diskussion om och antagande av enhetsfrontspolitiken i slutet av 1921 och 1922.

Som historiker tar Pierre Broué ställning, för övrigt utan att behöva tala om det, det framgår av själva framställningen av fakta och hans ställningstaganden: han placerar sig inte bara på samma sida som revolutionen och de tyska kommunisterna men inifrån deras läger, han finns tillsammans med de mest ”högerinriktade”, dvs tillsammans med dem som utarbetade enhetsfrontspolitiken i kamp med ”ultravänstern” och som han ansåg därigenom bidra till möjligheterna till seger.

Detta ställningstagande hade för övrigt retat de strömningar som betecknades som vänsterkommunistiska som KAPD och fackliga grupper som AAUD. Pierre Broué ägnade dem sanningen att säga tämligen liten uppmärksamhet även när han behandlade ”ultravänstern”. En ”ultravänster” som var inriktad på uppror men vägrade att gå in i fackföreningarna eller ställa upp i val, och hade majoritet inom det första uppståndet av kommunister i Tyskland och bidrog till att sända dem mot undergången; de skulle senare framställa sig som personer i ansvarsposition med auktoritära uppfattningar som ville påskynda utvecklingen: den vänsterism Broué duellerade med var inte, inte ens skulle man kunna säga till deras stora nackdel, den som tillhörde KAPD med Goerter och Pannekoek utan det var de utsända från Moskva med Bela Kun och hans ”Kunerier” och Rakosi med stöd av Ruth Fischers och Arkadi Maslows strömning inom VKPD. Det var en ultravänster med mycket mer auktoritära än libertära drag, inte alls så ”ungdomlig” som den Lenin attackerat i *Kommunismens barnsjukdom*. Men hos Pierre Broué fanns två kompletterande synsätt på denna ultravänster. Å ena sidan en ultravänster som redan till sina metoder var byråkratisk och skulle liera sig med Zinovjev i Sovjet, å andra sidan en ultravänster med förankring bland arbetarmassorna och som den första stödde sig. Detta skulle känneteckna den tyska kommunismens historia 1918-1923.

Pierre Broué ansåg att ultravänstern mycket väl kunde samsas med byråkratismen och att dess särdrag bestod i direktiv uppifrån, vertikalt. I mars 1921 skulle dessa ”sändebud” leda det tyska partiet till katastrof, ett slags motsvarighet till julidagarna 1917 i Ryssland, men som sköttes mycket oskickligt av partiet: det var vid samma tid som en gerilla framträdde i industriområdena i Ruhr och attackerade banker och poliskommissariat! Paul Levi fördömde öppet ”marsaktionerna”. Lenin och Trotskij var trängda av sina egna ”vänsteristiska byråkrater”, eller byråkratiserade vänsterister, revolutionens ämbetsmän som beordrade fotfolket till fronten och var nu tvungna att som motprestation bjuda dem på att ”förrädaren” Levi fördömdes och uteslöts. Pierre Broué hyser stor sympati för Levi, en kvinnokarl och förfinad intellektuell, Rosa Luxemburgs andlige arvtogare (en besvärande detalj för de spontanister som ville lägga beslag på denna titel!)

I Broués bok återfinns således en diskussion om Paul Levi (mot slutet, i kapitlet ”Var Paul Levi kommunist?”). Broué har återupprättat honom men detta är bara ett förstadium till

huvuddebatten, om händelserna 1923. Enligt officiell historieskrivning existerar inte det tyska Oktober 1923. För stalinismen var det inte fråga om ett tyskt Oktober eftersom det från 1924 handlade om att bygga upp en så kallad ”socialism i ett land”. Och även för de vänster-kommunistiska strömningarna (till vänster om trotskismen som Bordiga, KAPD, Pannekoek ...) upphörde historien senast 1921 och man fick inte ta upp frågan om 1923.

Men enligt Pierre Broués skildring gjorde arbetarenhetsfrontens politik att en seger var möjlig för revolutionen i Tyskland 1923 och upproret var minutiöst förberett. Enhetsfrontsregeringar bildades i flera Länder som Sachsen och Thüringen (Karl Korsch, senare ultravänsterns teoretiker, var minister i Thüringen!) Men den socialdemokratiska vänstern tvekade och sändebuden från Moskva enades med ledarna för VKPD om att avblåsa upproret; kontraordern anlände för sent till Hamburg där det ledde till blodbad och nederlag. De slutliga katastrofartade reträtterna förklaras av den långa väntan som föregått dem, av den tvekan som påtvingats uppifrån, från Moskva, ett partiets omognad trots de stora framsteg som skett sedan det halshuggits vid sin födelse genom mordet på Rosa Luxemburg och Karl Liebknecht, men också genom uteslutningen av Levi och ”de byråkratiska vänsteristernas” inflytande, de skulle snart bli ”zinovjeviter”, språngbräddor för stalinisterna som sedan 1921 stympat utvecklingen.

Broués skildring är exakt om händelseförloppet och aktörerna. Under 1990-talet har den kompletterats av publiceringen av Victor Serges underbara reportage och, i *Cahiers Léon Trotsky*, av Trotskijs, Zinovjevs och Radeks tal under denna epok liksom av vad Paul Levi ansåg (han var fullständigt skeptisk och där är inte Pierre Broué på hans sida). Det var Broué som plockade fram fakta om denna avgörande vändpunkt i 1900-talet: den tyska revolutionen, och därmed den europeiska, ägde inte rum; i stället kom Stalin och Hitler och andra världskriget, följt av uppdelningen av världen och kalla kriget, kort sagt villkor för att en minoritet skulle leda striden och att framtidsutsikterna försvann, hela utvecklingen fram till Berlinmurens fall.

Det är slående att Pierre Broué inte återvänt till sitt huvudverk som både tömt honom på energi och gjort honom belåten. Han, som var så talför över alla ämnen uttalade sig nu med stor försiktighet om den tyska revolutionen och om Rosa Luxemburg. Till en del av ett dåligt skäl – han ville främst och före allt annat skriva ”Trotskijs historia”, till en del av ett bättre skäl – han kände på sig att knuten till det gemensamma dramat låg där och att trådarna till alla enskilda tragedier kunde återfinnas i den tyska utvecklingen. Som händelse, än mer som icke händelse som skulle få en avgörande betydelse, står det tyska Oktober, som akademiska historiker inte velat behandla därför att det får inte tillerkännas ens skuggan av en existens, i centrum för en marxistisk historiker under 1900-talet och för politiska aktivisters förståelse av det förflutna som präglar samtiden.

Den stora samlingen ”tegelstenar” utgivna på *Éditions de Minuit* avslutades 1975 med en ny samling av Trotskijs texter, presenterade och kommenterade av Pierre Broué. *La révolution espagnole (1930-1940)* [Den spanska revolutionen 1930-1940] som öppnat balen fick nu också avsluta den. Denna nya bok bidrog med viktiga preciseringar till den tidigare boken, bl a genom dokument som publicerades som bilagor och där Broué hade satts på spåret av den gamle vänsterkommunisten Gaston Davoust, dokument som tenderar att relativisera, ge sammanhang åt, förklara konflikten mellan Trotskij och POUM, ämnet för den viktiga debatt som inletts på 1960-talet efter den första boken och som Wilebaldo Solano, ledare för POUM:s ungdomsorganisation i Barcelona 1936 och en viktig samtalspartner för Pierre Broué, skulle fördjupa – och enligt min uppfattning på ett ganska effektivt sätt till POUM:s fördel – i boken *Le POUM: révolution dans la guerre d’Espagne*.

Vi kan konstatera att Pierre Broué genom sin vilja att försona två stora revolutionärer, Trotskij och Andreu Nin, med utgångspunkt i att båda mördades av samma stalinistiska polis och hans

uppenbara sympati för Paul Levi under den tyska revolutionen, fick de ortodoxa aktivisterna – som OCI och AJS började serietillverka och deras kusiner inom LCR, anhängare till gerillan i bergen i Latinamerika eller, i brist på annat, till revolution i salongerna i Quartier Latin i Paris, att se honom som en inpiskad högeravvikare. Men 1975, och lång tid därefter, var allt detta något förbehållet de initierade och Broué var inte ute efter att utvidga den cirkeln.

I *La révolution espagnole* gör Broué upp med anklagelsen om att han bortsett från ”de djupgående krafterna” i historien. Marxistisk historieskrivning handlar om händelser därför att den inriktar sig på klassfrågorna och där lösningen hänger på inställningen hos och de beslut som fattats av ansvariga individer. Han tar upp det i en not till ett stycke av Trotskij. Den bör citeras då Pierre Broué skrivit rätt lite, uttryckligen, om sin syn på historikerns arbete. Och här kan vi se att han ser detta arbete som en revolutionär aktivists:

Vi kan konstatera ett aktuellt mode i intellektuella ”marxistiska” kretsar att uteslutande söka förklaringar till klasskampens historia och revolutionerna i infrastrukturen – produktionsförhållandena och förhållandena mellan klasserna. Den historiker som söker förklaringar i den politik som förs av människor, partier och organisationer anklagas då för att ägna sig åt ”händelser” och bortse från de ”verkliga” förklaringarna, som enligt dessa kritiker bara står att finna ”på de djupa strukturernas” nivå. Om en sådan tolkning vore korrekt skulle det bara betyda att nederlaget för den socialistiska revolutionen på alla ställen det skett sedan Oktober 1917 varit inskrivet i de sociala förhållandenas ”realitet”. Om försvararna av en sådan syn på marxismen hade någon heder skulle de sluta med att framställa sig som marxister eller influerade av marxismen och i stället framställa sig som de bestämda konservativa de är och som hävdar att revolutionen aldrig besegrats eftersom den aldrig varit möjlig och att allt övrigt – i synnerhet en revolutionär organisering – bara är gester och prat.

Det var en kommentar till vad Trotskij skrivit i ”Klassen, partiet och ledarskapet” där han så att säga försvarar massornas revolutionära förmåga mot sina ledningar:

Historieförfalskningen består i att ge arbetarmassorna skulden för nederlaget i Spanien, inte de partier som förlamat eller helt enkelt krossat massornas revolutionära rörelse. POUM:s försvarsadvokater ifrågasätter helt enkelt det faktum att ledarna bär något som helst ansvar för att kunna smita undan sitt eget ansvar. Denna vanmaktens filosofi som vill framställa nederlagen som oundvikliga länkar i en kosmisk utvecklingskedja är fullständigt oförmögen att ställa frågan, den vägrar att ställa frågan, om så konkreta faktorer som de program, partier och de individer som organiserade nederlaget. Denna fatalistiska och förnedrande filosofi är diametralt motsatt marxismen, som utgör teorin för revolutionär handling.¹

Höjdpunkt och vändpunkt

Åren 1968-1975 utgjorde en tid av livlig aktivitet, snarast hyperaktivitet, och kreativitet för Broué. Han avslutade och försvarade sin avhandling och avslutade sin långa serie tegelstenar för *Éditions de Minuit*, han var familjeförsörjare och framför allt byggde han upp OCI i Grenoble och regionen däromkring.

Vi kan konstatera att sonen Michel Broué gick med i OCI kring 1970 efter att ha skolats i partiskolorna GER (Groupe d'Études Révolutionnaires) av Lionel Jospin, som knutits till Pierre Broués cell några år tidigare och som var en partimedlem med speciell ställning (han framträdde inte utåt) i Stéphane Justs cell. Michel Broué ledde i slutet av 1970-talet bl a Internationella kommittén mot repressionen tillsammans med Jean-Jacques Marie och Simone Signoret.

Jean-Pierre Juy, en av de studenter som Pierre Broué samlade kring sig tillsammans med René Revol, Martine Verlhac och många andra, har gett följande vittnesmål:

¹ Hela Trotskij-artikeln finns på marxistarkiv.se: [Klassen, partiet och ledarskapet](#) – Red anm.

Han var en förvånansvärd lärare. Han kom inte för att läsa upp vad han hade skrivit tidigare. Han ställde sig framför oss för en stund av intellektuell kreation. För mig var Broués seminarier levande tänkande i aktion. Han var helt engagerad i det han förklarade och i det han tog upp. Med upphöjd och allvarlig stämma. Denna allvarliga röst, emellanåt färgad av accenten från det Ardèche där han fötts, ljöd som ingen annan. För mig handlade de bästa föreläsningarna om ryska revolutionen. Där gjorde hans förmåga att återge historien mig helt fångad: han skildrade stormningen av Vinterpalatset som om han själv medverkat. Framför ögonen hade vi inte bara Broué utan också Eisensteins bilder och Majakovskijs andedräkt! Det var som om revolutionen skakade om aulan och att den blev historiens scen!

Jean-Pierre Juys ord återskapar väl den entusiasm Broués föreläsningar – och det var magistrala sådana i ordets högsta betydelse – väckte. Hans röst betydde mycket, den var spontant och medvetet (sannolikt båda delarna) utmejslad sedan decennierna, inklusive när han undervisat på gymnasiet, men elevernas mognad och bundenheten vid kursplanen gav där mindre frihet än den Broué nu åtnjöt. Jean-Pierre Juy fortsätter:

Studenterna kom lika mycket för att lyssna som för att lära. På plats bakom det breda bord som dominerade estraden lade han ut några hopvikta blad och ett gyllene armbandsur. Det var hans instrument för att navigera. På ett halvt ark hade han med stram handstil tecknat ned huvudlinjen i vad han hade att framföra, det var den karta han utvecklade sina tankar efter. Då och då kastade han en blick dit, sannolikt för att hålla kursen i föreläsningen men det var hans hjärna som skapade orden i ögonblicket. Han föreläste i två timmar inför en fullsatt sal, utan mikrofon och under rasten samlades grupper av studenter kring honom.

Som alla ungdomar var vi omätliga, vi ville veta mer. Med de politiskt mest avancerade studenterna bildade han då Cercle d'Études Marxistes de Grenoble. Vi beslutade gemensamt vilka frågor som skulle diskuteras och inlägg förbereddes. Mötena hölls i en sal innanför kaféet, alla som var intresserade av ämnet för dagen var välkomna. Dit kom främst studenter men också unga arbetare. Mötena hölls på onsdagskvällar och salen var snabbt fullsatt. Diskussionerna var helt fria och kamratliga.

Denna grupp engagerade sig sedan i Maj 68 och generalstrejken där frågan om makten ställdes. Naturligtvis var det OCI som byggdes upp där. Studenter rekryterades och inlemnades i cellerna, mötena blev fler och kunde handla om krav på frihet för den och den partimedlemmen i Bolivia eller Polen. Eller också sålde man bara *Informations Ouvrières* på kvällarna på Restaurang-U eller utanför företag eller på marknaden och tal hölls. Detta arbete var säkert en tid av glädje. Maj 68 i Grenoble och Pierre Broués agerande skulle säkert förtjäna ett speciellt arbete.

I varje fall avspeglas denna glädje i en broschyr, där ämnet ändå var tragiskt, *Le printemps des peuples commence à Prague* (folkens vår börjar i Prag) skriven med glöd av Broué och publicerad under hans verkliga namn av den egna organisationen. En tjeckisk kamrat och flykting, Karel Kostal, installerade sig då i Grenoble med Broués hjälp.

Som politisk lärare vädjade Pierre Broué till åhörarnas intelligens samtidigt som han spelade på sin förmåga att förföra och fascinera. I slutet av ett politiskt möte meddelade han de unga kamrater som var närvarande att man nu skulle ”leka stalinistiskt möte”: under denna lilla happening spelade han rollen av Jacques Duclos och de närvarande förväntades få honom svarslös. Imitationen av den gamle GPU-agenten Duclos fräckhet och skurkaktighet var träffsäker. Broué behärskade alla sina motdebattörer utom, delvis, Bob Lacondemine, lärare och gammal medlem, som tagit på sig rollen som ”kristen vänsterman” som tog emot stalinistens utsträckta hand. Full av humor och intelligens visade läraren sina elever att han var kapabel att spela stalinist om han gick in för det ...

Men det går inte bara att ägna hyllningar åt denna period. Den grupp av unga som var omätliga när det gällde ”fria och kamratliga diskussioner” tyngdes också av känslan av att vara

ansvariga för återuppbygget av Fjärde internationalen, dvs mänsklighetens framtid, och närmast gällde det att kämpa mot inriktningen på universiteten (något som Pierre Broué för övrigt ägnade sig åt inom fackföreningen SNESup) och försvara studenternas fackliga redskap UNEF mot vänsterister och stalinister som enade sig mot vad de kallade "AJS-SS". "Järnrörs-AJS", och som maximalt utnyttjade Stéphane Justs märkliga order under barrikadnatten i Paris i maj att AJS i samlad tropp skulle lämna stridsplatsen därför att ett möte var planerat som inte gick att inställa och i annat fall leda till att partibygget "likviderades". I stället lämnade man tusentals ungdomar åt att själva ta striden med polis och stat.

Det visade sig att Grenoble var skådeplats för de kanske hårdaste striderna. En grupp som kallade sig anarkistisk hade specialiserat sig på att bekämpa AJS. På universitetet i Grenoble fanns en väl sammansvetsad grupp som drev kampen mot trotskisterna, framför allt i studentbostadsområdet Berlioz. Det var en grupp som uppstått ur det mao-spontanistiska Révolution och som infiltrerats av polisen. Från det spektakulära – en flicka visade baken där hon tatuerat in "AJS-SS" till det våldsamma när OCI och AJS anförda av Broué, Stéphane Just och Pierre Lambert och partiets ordningsstyrka gick till motattack och gav igen och till och med något mer. OCI, AJS och UNEF hade visat sitt existensberättigande. Det var nödvändigt men det skedde till priset av en fysisk kultur som var både auktoritär och sekteristisk.

Handlingar, sedvänjor och vanor var av flockkaraktär. Och eftersom man tillhörde OCI, bolsjevikpartiet kort sagt, som stod för den "historiska kontinuiteten", den nya Oktobergenerationen som skulle genomföra Oktober i Frankrike och Europa, som skulle ta makten – ja då var man inga nymornade vänsterister, några studentikosa 68-revoltörer som "pablisterna" inom LCR: man odlade ett självsäkert utseende, lite distingerat, man var skolad men viril, man var inga tjugitiga feminister (för att uttrycka sig i klartext: den machistiska kulturen inom studentvänstern vid denna tid övergick inom AJS-OCI stundtals till homofobi). Och även om läget var något annorlunda i Grenoble finns ingen anledning att tro något annat än att denna kultur också var utbredd inom OCI där och dess studentsektor som leddes av Pierre Broué. Det var inte bara framstående intellektuella, duktiga studenter och utomordentliga historiker utan också en flock av aktivister, som inte var särskilt hängivna studierna, på samma gång både trasproletär och byråkratisk på universitetsområdet.

På det internationella planet bröt OCI vid denna tid med Gerry Healys SLL i Storbritannien och nya allierade hittades, för övrigt långt mer respektabla, i POR i Bolivia under Guillermo Lora. Det partiella nederlaget för den bolivianska revolutionen i samband med militärkuppen 1971 fortsatte med att arbetarklassen och folket krossades i Chile två år senare. Balazs Nagy-Varga motsatte sig att man med OCI och POR som bas skulle bilda den nya CORQI – Organisationskommittén för återuppbygget av Fjärde internationalen. I själva verket hade ju det nya läget i världen efter 1968 gjort att diskussionen var öppen om trotskisternas organisationsformer och en värdering av utvecklingen inom alla de strömningar som kallade sig trotskistiska var nödvändig. De nya perspektiven tycktes positiva, entusiasmerande, men det gällde att kunna gripa sig an dem och det är inte den som är död som griper sig an det levande.

Denna diskussion blev aldrig av. Nagy försökte för övrigt inte få den till stånd. Lambert och Just misstänkte att han ägnade sig åt "fraktionsarbete" bakom deras rygg, att han rent av hade kontakter med Healy. Nagy och hans anhängare blev uteslutna under mycket våldsamma former (fysiskt våld och allvarlig misshandel förekom). Stéphane Just hävdade att Nagy-Varga var en "dubbelagent åt KGB och CIA". Det avgörande beviset påstods finnas i Justs broschyr *L'itinéraire d'un provocateur* (en provokatörs bana). Varje vettig person som läser denna broschyr får leta förgäves efter något bevis i ordets rationella betydelse. Men parti-medlemmarna uppmanades att samtycka: "ja, Nagy var en provokatör" och den som inte omedelbart gick med på det skulle lika gärna kunna vara det själva.

Att kräva uttryckligt godtagande av det absurda är något som kännetecknar byråkratier grundade på tro. Jag tror emedan det är absurt, sade den helige Augustinus. Att medge att något bevisats när så inte är fallet liknar de tester av renlärigheten som vissa påvar på 1600-talet använde sig av. Att hävda att jansenisterna stod för den eller den uppfattningen trots att de inte formulerat den i sina skrifter och säga det därför att ledarna krävde det, det innebär ovillkorlig uppslutning kring det absoluta kollektivet, partiet, som ledarna per definition anses representera.

För medlemsbasen 1973 ingick Pierre Broué bland de ledare som krävde och fick igenom detta. I själva verket var han förödmjukad. I privata sammanhang sade han och upprepade att det som hänt var fullständigt vidrigt. Eller också lät han antyda det inför medlemmar på basplanet med en mystisk och hotfull min utan att föra resonemanget vidare. Men han godkände beslutet och uppmanade att man skulle följa lögnen även om han inte krävde att medlemmarna i hans egen cell skulle deklarerat det uttryckligen. Och han bröt med ”vargisterna”. I slutet av medlemsmötet i Grenoble om ”affären” frågade en medlem Pierre Broué vad man skulle göra om man träffade en av ”vargisterna” på gatan. Han svarade att det hänt honom själv nyligen och att de sagt god dag ”men nu när jag vet vad jag vet skulle jag ge dem på käften”. Enligt den kamrat som berättat detta var Lambert på plats i salen för att övervaka vad som sades. Men det var Broué som rekryterat Nagy, den vän som han, tillsammans med Élie Reynier, dedicerat broschyren *Le parti bolchévique* till, och som han samarbetat med om uppbygget av trotskistiska partier i Östeuropa. Denna affär blev ett förfärligt slag för Broué. Om Reynier varit där denna dag skulle han ha läxat upp honom. Vålförtjänt.

När Stéphane Just under 1960-talet utvecklade sin speciella jargong som självlärd teoretiker och författare av pamfletter gillade han att angripa, på ett ganska klumpigt sätt, Ernest Mandel. Denne skrev dels i eget namn i den intellektuella vänsterns tidningar, dels i trotskistisk press under pseudonymen Ernest Germain och enligt Just sade han inte alltid nödvändigtvis samma sak. I varje fall gjorde han det inte på samma vis i de båda sammanhangen. Det fick Just att kritisera ”Janus-Germain-Mandel”.

Denna anklagelse om ett Janusanlete kommer i åtanke när man följer Pierre Broués bana vid denna tid och det gjorde det också hos många partimedlemmar, historiker och studenter som kände honom eller uppskattade hans verk samtidigt som de betraktade den organisation han var medlem av. Det bör betonas att han inte var någon marginell figur inom OCI utan en förgrundsfigur och mer känd än Lambert. Janus-Broué-Scali?

Dessa motsägelser tärde på honom under hårda år som partimedlem. Enligt vad han berättat gick han till en läkare som inte visste vem han var och bad om en grundlig undersökning. Läkarens dom kom snabbt: ”Jag har ingen aning om er livsföring men jag kan tala om att med den takten blir ni inte gammal”. Broué lämnade alla sina ansvarsuppdrag inom organisationen, lämnade centralkommittén – han hade redan lämnat politbyrå 1973, samma år som Vargaaffären. Han slutade röka och gick från att ha varit kedjerökare till att bli av den sorten som kastar ut varje rökare på 200 meters omkrets. Vi hade nu kommit till 1975 och han hade avslutat sin serie tegelstenar för *Éditions de Minuit*.

”Trotskijs historieskrivare”

Pierre Broué, medlem på basnivå? För det första var det givetvis inte sant, han behöll nära kontakter med ledningen, med Lambert, och tog på sig speciella uppdrag. Han var ”Contact Man” med Förenade sekretariatet och amerikanska SWP. Efter brytningen med Healy och Vargaaffären bestämde sig OCI och CORQI för att rikta sig mot Förenade sekretariatet och SWP. Under den tid LCR varit förbjudet hade Broué härbärgerat en del av dess medlemmar. Han skolade unga medlemmar som OCI via bulvaner rekryterade inom LCR. Tillsammans

med Lambert höll han i arbetet i Östeuropa som slagits sönder efter ”affären”. Lionel Jospins ”diplomatväska” kom ibland till användning. Broué tog emot den landsflyktige Leonid Pljutsj. Det var en basmedlem som var invigd i gudarnas hemligheter!

Att Broué avsåg sig sina ledande politiska uppdrag innebar långt ifrån att hans motsägelser redde ut. I varje fall efter ”affären” ansåg han att OCI:s problem var att man skaffat sig en apparat av byråkratiserad mellankader – fast han talade inte om ”byråkrater” utan om ”zinovjeviter”. Det senare var mindre riskabelt och gav anledning till eftertanke. Själv funderade han över metoderna för han var inte oenig med den allmänna politiska linje som fördes fram i *Informations Ouvrières*: att förverkliga enheten mellan socialistpartiet och kommunisterna för att bli av med Giscard, att direkt organisera ungdom och arbetare för detta mål, driva på strejker och klasskamp. Men denna allmänna linje deformerades i sin tillämpning: meningslösa kommittéer bildades, man gick från ett upprop till ett annat, rusade från ett ställe till nästa, man skällde ut medlemmarna, man var inkapabel till diskussioner med medlemmar av andra organisationer, nivån sjönk bland medlemmarna när det gällde kunskaper om teori och historia och man räknade som medlem den som lämnat ifrån sig ett tiofrancsmynt på någon marknad.

”OCI:s metoder” stod för övrigt i centrum för den kritik, ibland i form av bannbullor, som resten av yttersta vänstern och särskilt LCR riktade mot denna organisation. Utifrån sett var Pierre Broué nu ”historikern”, mindre enkelspårig och brutal än den oborstade organisation han tillhörde och vars metoder han förteg utan att tillämpa dem själv. Denne store berättare hade lärt sig att behärska den vältaliga tystnaden, konsten att antyda ... just vad man vill ha sagt.

”Det sägs ofta att jag är en hederlig person i en organisation av skurkar. Då svarar jag att de är förmodligen inte så skurkaktiga och jag kanske inte så hederlig!” Och sedan följde ett gapskratt: ett skratt som tjänade syftet att inte tala uttryckligt, som inte var ärligt.

Debatten om organisationens framtid, dvs om de revolutionära utsikterna, fördes aldrig utanför den ledande gruppen och tog sig alltid formen av ”fraktionsstrider” som löstes genom uteslutningar och fördömanden. I backspeglarna är det inte svårt att förstå att frågan om uppbygget av OCI i slutet av 1970-talet kunde ses ur olika vinklar som mer eller mindre kompletterade varandra men som också kunde hamna i motsättning till varandra.

Det fanns möjligheter till ett direkt uppbygge, på (relativ) massnivå: det var den officiella linjen för ”ett OCI med 10 000 medlemmar”, man nådde 6 000 strax efteråt den utan konkurrens största organisationen inom yttersta vänstern i Frankrike. Och med omsättningen av medlemmar torde minst tio gånger fler ha passerat organisationen.

Det fanns kontakter med en sektor inom fackföreningsrörelsen, huvudsakligen inom Force Ouvrière. Den tidigare vänstern inom FO hade absorberats i den rörelse som inkarnerades av Pierre Lambert av Alexandre Hébert, FO-ledaren André Bergerons vanliga vänsteralibi.

Det talades också om kampen för ”trotskistisk enhet” och eventualiteten av ett samgående med LCR (rent av, i teorin, med Lutte Ouvrière), i ett parti bestående av tendenser och fraktioner. Detta förutsatte en allmän debatt om Fjärde internationalens historia och dess reella balansräkning, en debatt som i själva verket dykt upp tidigare efter nederlaget för den bolivianska revolutionen men som hade ersatts av våldsamheterna kring ”Vargaaffären”.

Förutom detta fanns den outtalade (inför partimedlemmarna) taktiken med Lionel Jospin och hans kamrater ”som fraktion” inom socialistpartiet, där det var lätt att ”avancera”. Socialistledaren Mitterrand hade för övrigt snabbt genomskådat denna manöver som inte alls generade honom.

Trycket från revolutionen i Portugal sedan 1975-1976 hade lett till kontakter mellan OCI och amerikanska SWP, en officiell diskussion hade inletts mellan Förenade sekretariatet och CORQI, vilket de senare krävt sedan 1973. Varken de ena eller andra önskade verkligen en sammanslagning som fordrade att alla kort lades på bordet och alla stridsfrågor kunde diskuteras. Likväl existerade verkligen ett ”objektivt” tryck för en sådan diskussion.

Pierre Broué hade förmodligen uppriktigt hoppats på att denna diskussion skulle föra med sig frisk luft. Efteråt – jag är ganska skeptisk över om han verkligen ansett det omedelbart – berättade han för mig att OCI 1962 borde ha anslutit sig till återföreningen mellan Mandel och SWP samtidigt som man formulerat vissa invändningar (det var ungefär vad Nahuel Morenos latinamerikanska strömning gjorde och som anslöt sig till Förenade sekretariatet 1964). I den mån den ena eller andra ledaren för OCI såg framför sig möjligheter att bygga partiet var Broué snarast inriktad på ”enhet mellan trotskister”, vilket innebar att han gick emot Stéphane Just och Charles Berg, som hyllade ”de 10 000:s parti” och för den senare rent av ”det tredje arbetarpartiet” vid sidan av socialisterna och kommunistpartiet.

Pierre Broués renommé som historiker gjorde att han kunde leda debatter med personer från Förenade sekretariatet, som inte var någon homogen samling. Vid denna tidpunkt fick han inflytande över och uppskattning av en ung och lite oregerlig ledare i LCR. Det var Gérard Filoche som 1984 skrivit en utomordentlig bok om revolutionen i Portugal, *Printemps portugais* (portugisisk vår). Man känner vid läsningen att denna mycket starka bok står i skuld till Pierre Broués skildringar av olika revolutioner. Man kan foga Filoches bok till den serie av Broué som getts ut på *Éditions de Minuit* och det är något av den vackraste eloge man kan ge författaren. Jag skyndar mig att påpeka att Filoche var den ende i LCR:s centralkommitté som attraherades av Broué utan att för den skull vara någon ”bulvan”.

Men det finns fortfarande två sidor av denna historia. Två undersökningskommissioner skulle väcka genljud i den trotskistiska högborgen 1976-1977.

Den ena hade begärts av anhängarna till Nagy-Varga, även om han vägrat delta i den (för att göra en egen). På mötet som krävde frihet för Leonid Pljusjtj, där Broué satt i podiet, blev de än en gång misshandlade av OCI:s säkerhetsavdelning när de var på väg ut ... Vi kan hoppa över de skiftningarna i relationerna mellan de strömningar som ingick i kommissionen, en del mer aktivt, andra mindre (LCR, Lutte Ouvrière, amerikanska SWP, spartakisterna, Alan Thornetts SWL i Storbritannien – en grupp fackligt aktiva som uteslutits av Healy) men undersökningen kom givetvis fram till att det inte fanns några belägg för anklagelserna mot Varga. Pierre Broué och Jean-Jacques Marie, som känt Varga innan han gick med i OCI, vägrade att ställa upp för kommissionen som ändå tidigare hört Pierre Lambert, Claude Chisserey och Gérard Bloch. Denna vägran kom naturligtvis på order uppifrån.

Den andra undersökningskommissionen syftade till att försvara hedern hos två historiska ledare för trotskismen i USA. Joseph Hansen hade varit Trotskijs livvakt och tillsammans med George Novack anklagades han nu av Gerry Healys grupp och dennes amerikanska grupp ledd av David North för att ha varit agenter åt CIA och GPU. Detta utbrott av paranoia mot en annan organisation var en följd av krisen bland de amerikanska healyiterna där miss-tankar om CIA-infiltration (för övrigt alls inte otänkbara) gjort sig hörda. Den interna krisen gjorde det möjligt att förbjuda all debatt om framtiden. Ett stort antal revolutionärer från en rad länder undertecknade ”domen” där Hansen, Novack och SWP försvarades mot förtälet. Från fransk sida återfanns förutom Marguerite Bonnet och Daniel Guérin. Där ingick Pierre Frank, Alain Krivine, Pierre Rousset och Gérard Vergeat som skrev under för LCR:s räkning, Arlette Laguiller och Michel Rodinson för Lutte Ouvrière och Pierre Lambert och Pierre Broué för OCI.

Det krävdes två signaturer för att väga in OCI:s moraliska auktoritet i denna affär. Men de divergerande inställningarna till de två undersökningskommissionerna visade också, för att travestera Orwells fras – för det var företeelser à la Orwell det handlade om – ”att om allt förtal är jämlikt finns det sådant som är mer lika än andra”.

Fyrtioårsminnet av Fjärde internationalens bildande förde med sig en rad studiedagar, de stängda delarna av Trotskijs arkiv vid Houghton Library vid Harvard, var på väg att öppnas sedan den tidsperiod på 40 år var till ända som satts för att skydda partimedlemmar, vänner och släktingar bl a i Sovjetunionen. Det var milstolpar under denna period och nära förbundna med diskussionerna mellan Förenade sekretariatet och CORQI.

Pierre Broué fick nu verkligen tillfälle att lära känna ”det gamla gardet” inom SWP. Han kom i kontakt med George Breitman som skötte utgivningen av Trotskijs verk vid Pathfinder Press. Han var en stor kännare av den amerikanska arbetarrörelsen, den som vunnit över Malcolm X till trotskismen strax innan han mördades av FBI. Breitman förde sin politiska kamp från rullstolen där en smärtsam sjukdom fjättrade honom. Med män som Joe Hansen, Breitman m fl återfann Broué partimedlemmar äldre än han själv och det väckte den beundran han en gång känt för Élie Reynier, på ett helt annat sätt än för Claude Bernard, som förblivit en oregerlig gammal kamrat men var osynlig för de vanliga medlemmarna eftersom han ledde OCI:s arbete bland konstnärer och skådespelare, och som han kanske också känt för Pierre Lambert, fast inte längre.

Pierre Broués kontakter med medlemmarna i SWP inleddes samtidigt med projektet att på franska ge ut Trotskijs arbeten och i detta syfte skapa en ”ekumenisk” ram i förhållande till olika organisationer. Det skulle på samma gång ha en erkänd akademisk ram, kontrollerad av Pierre Broué som skulle utgöra den outhärlige medarbetaren: det fick namnet l’Institut Léon Trotsky.

L’Institut Léon Trotsky (ILT) grundades 1977 och leddes till en början av Marguerite Bonnet. Där ingick akademiker som Michel Dreyfus (till 1985), Jean Risacher och hans kollega Jean-Paul Joubert (medlem av OCI). ILT stöddes av OCI och LCR (vilket Jean-Jacques Marie glömt bort i sin icke-nekrologi). Det ställde sig uppgiften att ge ut Trotskijs arbeten och publicera en tidskrift. Broué hade knutit vänskapliga band med Sieva Volkov, Trotskijs dotterson. Första volymen av Trotskijs Valda verk utkom 1948 och första numret av *Cahiers Léon Trotsky* året därpå. Det handlade om att utge på franska, och med introduktioner, det arbete som George Breitman med stöd av SWP utgett (från 1980 kompletterades det med den del av Trotskijs arkiv som dittills varit stängd). Detta innebar ett dubbelt val, helt och fullt berättigat, i utgivningen av Trotskijs verk: först beslutet att ge ut Trotskijs korrespondens, den enorma mängd kortare eller längre artiklar som innehöll en oerhörd rikedom, fyllda av liv och detaljer, upplysningar och som var den typ av Trotskijs skrifter som var minst kända: sedan beslutet att koncentrera utgivningen till frågor som berörde Fjärde internationalen. Detta bekräftades med första numret av *Cahiers Léon Trotsky* som publicerade protokollet från grundningskongressen 1938, som dittills förvarats hos Alfred och Marguerite Rosmer.

Inriktningen på Fjärde internationalen, i sig välbetänkt, var förstas inte främmande för debatten bland trotskister i slutet av 1970-talet, den tänkbara återföreningen mellan Förenade sekretariatet och CORQI eller i varje fall en omgruppering i syfte att diskutera frågor som varit dolda i decennier – kapitalismens utveckling, stalinismen, trotskisternas egna politiska erfarenheter och organisatoriska former.

Pierre Broué inledde således den andra stora fasen av sitt arbete som engagerad historiker. Han hade nu tid att resa enormt till kollokvier och seminarier. Hustrun Andrée stod för markservicen. Efter den stora serien tegelstenar skulle det nya arbetet göra honom till ”Trotskijs historiker” och det skulle kvarstå kring hans namn. Det var i den egenskapen han

inbjöds till tv-programmet *Les dossiers de l'écran*, där han tycktes en smula trängd eller trött – möjligen för att inte hamna i någon polemik just när hans stora utgivningsprojekt skulle börja – vid sidan av Alain Krivine, Jean Ellenstein och Antoine Sanguinetti. Hans inlägg bestod främst i att säga ”Trotskijs huvud var lejonartat” och att han var långt större än den Richard Burton som spelade honom i den bleka film som sändes samma kväll. Tittarna uppfattade honom som en rejäl karl, engagerad av sin hjälte. Men OCI:s politbyrå värkte fram en förödmjukande kommentar om att historikern kapitulerat politiskt inför kamerorna.

Detta missöde utan större betydelse i sig innebar ändå slutet på de politiska förhoppningarna under 1970-talets andra hälft: någon återförening av den trotskistiska rörelsen kom inte på fråga, inte heller någon fördjupad internationell diskussion och ingen förändring av OCI:s sätt att fungera. Än värre var att den trotskistiska rörelsen, med SWP:s omvandling till en castristisk och anti-trotskyistisk grupp, skulle få uppleva en av tragedierna i sin historia. Men trots allt fick Broués arbete som Trotskijs historiker näring av öppnandet av den stängda delen av arkiven men de skulle inte fortsätta under de politiska omständigheter de inletts under.

Internationellt kom vändpunkten 1979. Som aptitretare uteslöt OCI det bolivianska POR och argentinska Politica Obrera ur CORQI. Stéphane Juse agerade som åklagare mot latin-amerikanerna som utsattes för hårda anklagelser, bl a för att i Argentina och Chile delta i fackliga strukturer som kontrollerades av staten (och om man inte har något val, vad gör man då?, förf. anm.) Därigenom undveks än en gång en djupare debatt om meningsskiljaktigheterna, som var fullt normala, som bl a gällde temat om en konstituerande församling och sättet, just det, man skulle bygga Fjärde internationalen på och diskutera med Förenade sekretariatet.

Men den diskussionen skulle ta en ny vändning under andra halvan av året. Det var revolution i Nicaragua. Nahuel Morenos strömning hade organiserat en Simon Bolivar-brigad som agerade genom att expropriera arbetsgivare och plantageägare på östkusten. Men den nya sandinistregeringen, med hjälp av kubanska säkerhetstrupper, ingrep och arresterade dessa aktivister och en del blev illa behandlade.

För OCI:s medlemmar tycktes den spanska revolutionen upprepas med våra trotskistiska kamrater, även om de tillhörde en exotisk strömning som vi inte kände till, i rollen av revolutionärer undertryckta av ”republikanerna”, precis som i Broués och Témimes bok.

I motsats till den uppfattningen ansåg en del av Förenade sekretariatet att Nicaragua var ett andra Kuba och att Simon Bolivar-brigaden agerat som provokatörer och att sandinisterna haft rätt att slå ned dem. Och det handlade inte om vilken del som helst: inte de tidigare gerillaanhängarna i Quartier Latin utan de påstått ortodoxa trotskisterna i SWP.

Morenisternas strömning (bolsjevikfraktionen) och den trotskist-leninistiska tendensen (TLT, som i Frankrike dirigerades av OCI:s bulvaner) bestämde sig då på Morenos initiativ för att bryta med Förenade sekretariatet, vars ledning inte kunnat bestämma sig för att klart fördöma SWP:s stöd för den antitrotskyistiska repressionen i Nicaragua. Och nu gick det snabbt, CORQI, bolsjevikfraktionen och TLT utropade en ”Paritetskommitté för reorganisering-återuppbyggnad av Fjärde internationalen”.

För Pierre Broué innebar detta att man övergav reella möjligheter för vaga förhoppningar. Och det behövdes bara ett och ett halvt år för att den officiella idyllen mellan Lambert och Moreno, de båda mustaschprydda, ledde till brytning och som sångaren Claude Nougaro skrivit: var och en återvände till sin egen bil. I slutet av 1981 anklagade Moreno OCI för opportunist mot den franska socialistregeringen som bildats efter valsegern i maj och festen var över.

Lambert och Just hade regelbundet informerat och konsulterat Pierre Broué under varje etapp. Stéphane Just hade stolt visat honom mängden ändringar som han försett Morenos förslag till teser med, Broué bara grymtade. Nahuel Moreno – en stor personlighet – hade under sin turné i Frankrike också besökt Grenoble och inför en fullsatt sal hyllat ”den store historikern” som fanns i salen men inte på podiet. Broué hade telefonerat till Ernest Mandel och han sade sig ha deklarerat: ”Egentligen är du ganska nöjd med vad Moreno gjort, nu är vi inte längre dina samtalspartners”, och Mandel hade inte sagt emot. Broué ansåg också att det hela passade Lambert väl. Jag tror att han hade en liten ”fäbless” för paritetskommittén, för de central-amerikanska grupper som gått med i TLT, med en huvudfigur vars historiska bakgrund gav honom en svår ställning. Fausto Amador var en tidigare sandinistledare som tagit avstånd från dem under tortyr och sedan blivit trotskist efter att ha frigivits. Men just dessa grupper i Nicaragua, Honduras och Panama var uteslutna från paritetskommittén. *Correspondance internationale*, kommitténs organ, hade utan omsvep tillkännagett: paritetskommittén utgjordes av Lambert och Moreno, TLT var bara den franska sektorn och skulle ingå i OCI. Det var inte fråga om att några andra autonoma delar skulle finnas än de som undertecknat den centrala pakten. Adolfo Gilly, den mexikanska revolutionens historiker och snarast ”pablist”, sade till Broué: ”Hälsa Lambert att om han vill liera sig med Moreno får han också ägna sig åt politik men också hålla kontroll på plånboken”. Broué framförde rådet. Efter brytningen ringde Lambert till Broué: ”Och hälsa din kompis Gilly att jag alltid haft kontroll på plånboken!” Det tvivlade ingen på.

Inom OCI inträffade ”affären Berg” 1979. För Broué var Charles Berg prototypen för en ung ledare ute för att glänsa, auktoritär och ”zinovjevitisk”. Sakta men säkert hade en personlig fiendskap utvecklats mellan de båda. Under OCI:s Tolfte kongress hade ett problem vid röstsammanräkningen visat på klyftan mellan fiktion och verklighet, mellan det teoretiska antalet medlemmar och det verkliga antalet. Det framgick att en del skott sig ekonomiskt på medlemsantalen. Mycket snabbt hittade kongressen en skyldig och som dessutom fördömde sig själv för tjänstefel. Stéphane Just ledde anklagelserna och så mycket hastigare som han själv tillsammans med Berg stått för linjen om ”de 10 000:s parti”. Att Berg avlägsnades var en seger politiskt och personligen för Broué men han visste av lång erfarenhet att Berg inte varit ensam om att utnyttja systemet, att det fanns ”en apparat” bestående av heltidsanställda som också kunde dra fördel av organisationens ekonomi, betala hotellräkningar etc, och att de hade en levnadsnivå långt över den som organisationens heltidsanställda haft efter andra världskriget ... Han planerade därför att gå vidare och ta upp frågan i internbulletinen. Detta var i själva verket Pierre Broués enda seriösa, om än begränsade, försök att förändra OCI:s interna funktionssätt – jag vet att vissa av hans kamrater inte är överens med mig där.

I denna text, dra styrka ur våra svagheter, lade han fram idén att ”auktoritetsprincipen” är borgerlig till sitt väsen och att man, när man utnyttjar den, måste vara medveten om att metoderna har sin egen självständighet, att det existerar en ”småborgerlig centralism” och att det i den mån det behövs en apparat så måste man också misstro den. Det måste ske genom att odla diskussionerna och höja nivån på skolningen (allt detta säger jag utifrån vad jag minns för jag har inte tillgång till texten längre men jag är säker på att jag återgett själva innebörden).

Egentligen var det en text som inte gick särskilt långt. Men Lamberts svar, hövligt till formen, visade att budskapet gått fram fullständigt. ”Det som saknas i kamrat Broués text är praktiken”. Denna lilla fras riktade sig inte till honom utan till partimedlemmarna för att säga: ”han är en intellektuell som inte är i fas med utvecklingen”. Därefter förklarade Lambert att ”alla platser var upptagna” när det gällde byråkrati. Dels fanns först den reformistiska byråkratin som levde på tillskott från borgarstaten, därefter den stalinistiska byråkratin som levde på den deformerade arbetarstaten och sammanfattningsvis återstod ingenting i kassorna

för en tredje byråkrati. Mellan raderna framgick det att Lambert mycket väl insett vad det hela handlade om: var han en byråkrat? Var Berg en? Kunde OCI:s apparat byråkratiseras? Det ”materialistiska” svaret var nej. Denna ”pseudomaterialism” reducerade byråkratins ursprung till ”stålar”, och den uteslöt således varje autonom roll till makten när det i själva verket var den som var grundläggande (och till grund för marxismens syn på staten). Det innebar således att – på ett fulländat metafysiskt vis – Lambert inte kunde vara en byråkrat: ett idealiskt teoretiskt skydd!

Lamberts ”svar” kompletterades av Stéphane Just i tidskriften *La Vérité*, där han polemiserade med Broué utan att nämna honom vid namn. Just fullbordade med att slå fast att Berg inte varit något annat än ”en äventyrare”, OCI var rent och fläckfritt, när problemen med ”Bergs metoder” reglerats fanns inte längre något problem med ”OCI:s metoder”, tvärtom måste de förstärkas vilket betydde mer centralism, mer ”objektiva metoder-resultat”, det hade bara handlat om en tumör i en frisk kropp och som nu ”opererats bort” (hur kom det sig att den funnits där? Ett mysterium?) och allt var förändrat. Tystnad i leden och tystnad från Pierre Broué som drog sig tillbaka i sitt skal och om han höll käft var det ingen annan som vågade tråda fram ...

1970-talet avslutades således med slutet på de förhoppningar det inletts med och i ett klimat av avvaktan. Pierre Broué sågs som en dissident men han hade ledarnas öra. Den sortens relationer kunde man återfinna i alla slags byråkratier, inklusive de stalinistiska. Det var där man kunde kalla ”en katt” för ”en katt”, där det fanns ”oppositionella till hans majestät”, sådana som man lätt kunde sopa undan om det var nödvändigt men som också kunde vara användbara.

Trotsky, Van och återkomsten till frågan om andra världskriget

Men när denna period avslutades var det en annan fråga som blev betydelsefull, det var resan till USA (där Pierre Broué för att få visum tackat nej till att åka till Nicaragua), till den stora del av Trotskijarkiven som dittills varit stängda. Upptäckten av dem, upptäckten av de nya bidrag de gav och vad bidrog med i andra arkiv, ett arbete på att gräva fram de nya arkiven, ett enormt företag som inleddes med sex unga forskare och som innebar att man fick hålla undan en skvadron healyiter som var ute för att lägga vantarna på arvet – allt detta skedde under en två månader lång och betydelsefull vistelse i USA – i januari-februari 1980.

Det var Broué och Jean-Paul Joubert som drog fram de främsta nyheterna ur de nya arkiven. Det var de som insåg att de kontakter Trotskij haft i Sovjet ända till mitten av 1930-talet varit långt mer betydelsefulla än man trott, att Stalins ställning vid flera tillfällen varit kraftigt försvagad – framför allt under vad Pierre Broué kallat ”Moskvavåren” 1932 och därefter 1934-1935, och således att rättegångarna och utrensningarna 1936-1938 inte bara kan ses som en hysterisk kris från en paranoid tyrann som var ute för att massakrera sina motståndare utan snarare som en rad handlingar i ett inbördeskrig mot verkliga motståndare – att offren för Moskvarättegångarna utgjorde en kraft som kunde utgöra en möjlighet att ena arbetarna mot byråkratin och att de därför måste elimineras fysiskt. Denna nya syn på Sovjetunionens historia, som Moshe Lewin stått för på ett annat plan har inte tagits hänsyn till i den officiella, steriliserade, historieskrivningen och myten om den kvävande ”bolsjevikiska totalitarismen”.

Forskningarna i de nu öppnade arkiven gav också ganska snabbt Broué möjlighet att komma ut med en ny bok, *L'assassinat de Trotsky* [Mordet på Trotskij], och även att rekonstruera den kamp som trotskisterna i Sovjet fört i lägren och isolatorerna. Liksom också de diskussioner som förts av trotskisterna och av decisterna (en bolsjevikisk vänstergrupp till vänster om trotskisterna). Det handlade om debatter om Sovjetstatens karaktär, Broué publicerade dem utan kommentar, och som innehöll kommentarer som inte alltid motsvarade den uppfattning

Trotsky framfört i exilen om ”en degenererad arbetarstat”. I allmänhet tenderade de att inte längre betrakta Sovjet som någon arbetarstat. Te talade Rakovskij om att ”en byråkratisk klass” tagit makten.

Pierre Broué reste mycket på båda sidor Atlanten, från Nordamerika till det mer brokiga södern där han i Brasilien skulle delta i möten med det PT som var på uppgång. Som engagerad åskådare bevittnade han också SWP:s tragedi, den organisation som genom sina traditioner och sitt sätt att fungera mest liknat OCI.

Socialist Workers Party i USA hade bildats 1938, samtidigt som Fjärde internationalen. Huvuddelen av de små trotskistpartierna internationellt, som försvagats av splittringen 1940 med Shachtman och de som ansåg att Sovjet inte länge var någon ”arbetarstat”, hade bokstavligen överlämnat Fjärde internationalen i Pablos händer efter andra världskriget. SWP hade däremot varit OCI:s (och Healys) allierade från 1953 till 1962. Därefter hade partiet varit en pelare inom det Förenade sekretariat som bildats med Ernest Mandels strömning 1962 (Pablo som var rådgivare till Ben Bella i Algeriet hade lämnat gruppen 1964). SWP skulle därefter stå för ett motstånd till vad som kallades ”pablo-mandeliterna” i frågan om gerillan i Latinamerika och enhetsfronten på 1970-talet. SWP:s prestige härrörde inte bara från dess historiska och intellektuella närhet med Trotsky i slutet av dennes liv, utan också på grund av att, tycktes det, den leddes av ett värdefullt ”gammalt garde” av typiska yankee-medlemmar, gamla strejkledare lika mytiska som långtradarchaufförerna i Minneapolis 1934.

Det gamla gardet hade gått igenom McCarthyismens öken på 1950-talet och under denna tid förlorat sina fackliga positioner. På 1960-talet hade man rekryterat en ungdomsorganisation, YSA, som senare skulle spela en viktig roll på universiteten i kampen mot kriget i Vietnam. Sedan Tim Wolforth uteslutits 1963, han kritiserade det alltför nära stödet till Kuba och Fidel Castro och som sedan skulle navigera i Healys farvatten, styrdes denna organisation med järnhand av Jack Barnes. I slutet av 1970-talet överlämnade ”de gamla” som Cannon, död 1974, och Joseph Hansen, död 1978, Tom Kerry, gammal ledare för sjömansfacket och Farrel Dobbs, den gamle heroiske strejkledaren för lastbilschaufförerna i Minneapolis, i sin tur stafettpipen till Jack Barnes.

Under Barnes satsade SWP:s ledning på en ny politisk inriktning (även om man kan påträffa tidigare likheter) som innebar ovillkorligt stöd åt regimerna i Kuba och Nicaragua med stöd, som vi ovan berättat, åt repressionen mot Simon Bolivar-brigaden. Det kunde ses som en tillbakagång internationellt för SWP hade tidigare kritiserat LCR:s guevaristiska och guerilla-inriktade sympatier men på detta svarade Barnes bara ”Ni får gärna kalla mig Pablo”. Under åren 1980-1983 ledde det till en kris inom SWP, dvs vid samma tidpunkt som Pierre Broué reste som mest till USA. Han var vittne till utvecklingen och närmade sig det ”gamla gardet” som med George Breitman började likna en oppositionell hållning.

Oppositionen blev alltmer skingrad medan Barnes ledning satsade på en mer nystalinistisk hållning: ovillkorligt stöd till ”den iranska revolutionen” med ayatollorna i ledningen, vägran att stödja Solidarnosc mot den stalinistiska makten – och slutligen direkt brytning med trotskismen. Huvuddelen av de gamla ”trotskisterna” gick emot den nya linjen. Men för att göra det fick man bilda isolerade öar, ha hemliga kontakter, precis som under stalinismen.

Dessa medlemmar ställde sig givetvis den allt överskuggande frågan ”hur kunde det gå så här?” Deras parti, eller som de såg som deras (precis som Trotsky sett Sovjet som sin Stat) vände sig mot dem och ville få dem att förneka allt eller tvinga dem till tystnad. Om partiet hade suttit vid makten hade det handlat om ett enpartistyre – det var Barnes ”kubanska” modell – och dessa medlemmar hade suttit i fångelse!

Efter att ha visats på porten omgrupperade sig den gamla generationen inom SWP främst i två organisationer som hade nära kontakterna med varandra, Fourth Internationalist Tendency (FIT) och Socialist Action, och med Förenade sekretariatet som emellertid inte var dem till någon hjälp. Pierre Broué blev regelbundet inbjuden till möten och skolningsverksamhet av dessa grupper, som inte var avskurna från samhället utan fortsatte under de svåra Reaganåren att ingripa i klasskampen i USA med stöd till strejker och arbete inom fackföreningarna.

De slutsatser majoriteten av dem kommit fram till finns disponibla på Internet (marxists.org) men dessa viktiga texter har inte publicerats utanför USA och spridits i liten utsträckning. Allmänt anser medlemmarna av FIT och Socialist Action att SWP under James P Cannon var ett mönster av arbetardemokrati och att man såg sig som det redan existerande revolutionära amerikanska partiet enligt ett tal av Cannon 1946. Frank Lovell skriver att urartningen startat redan under McCarthy-epoken och att ledare som Farrel Dobbs och Tom Kerry låtit små apparatjiks breda ut sig inom ungdomsrörelsen på 1960-talet. En brytning hade ägt rum mellan det gamla arbetargardet och den unga intelligentian, något Kerry inte blivit varse förrän strax före sin bortgång då han planerade en öppen attack på Barnes. Det inre förfallet hade således åtföljt Cannons gradvisa reträtt från ledningen.

Likheterna är slående mellan Barnes generation, rekryterad på universiteten, och AJS och OCI:s medlemmar på 70-talet. En detalj räcker här: I sin bok om denna tid (*La dernière génération d'Octobre*) erinrar sig Benjamin Stora att Francis Ford Coppolas film Gudfadern varit en kultfilm för honom och hans kamrater och man inser snabbt vem som varit deras Gudfader (först Lambert och sedan Mitterrand!). I en artikel om SWP påpekar Paul Le Blanc att filmen Gudfadern var en referens för Barnes och "hans" medlemmar. Barnes gick så långt att han hävdade att leninismens väsen gick att förstå genom den filmen. Upplysta ledare som manipulerar på maffiavis, medlemmar och arbetarklass som något att manövrera, teori och historia som eventuella dekorativa inslag men som inte fick störa: alltsamman ett universum milsvitt från Élie Reyniers och som också stötte Pierre Broué. Men denne hade en fot där och han deltog i dess verksamhet.

I slutet av 1970-talet var SWP en välhållen organisation. En ansevärd del var heltidsanställda (en av tio eller en av sju), för partiet hade gott om dollar och medlemmarna togs om hand först i sitt yrkesliv i namn av "proletarisering" och snart också i privatlivet. Så fungerade det inte systematiskt i OCI, där en fransk sekulär tradition kan ha verkat som skydd mot en liknande urartning. Den gamla generation som nu samlats för att återställa trotskismens kontinuitet och fackliga amerikanska traditioner var således en generation som överlevt ett skeppsbrott som de inte insett vara på väg.

Det som förefaller uteslutet för denna generation är att gå tillbaka ända till Cannon, och varför inte ända till Trotskij, i försöken att förklara hur Barnes kunnat ta över partiet. Men sannolikt ställde sig Broué frågan för hans historiska arbeten ställde honom inför frågan om olika etapper, sammanslagningar och splittringar, från bildandet av SWP på 1930-talet och bland annat den kris som kan ses som paradigmartad 1940. Han insåg nu att Cannon varit hårdför och att Trotskij ofta försökt hålla honom tillbaka eller oroat sig för hans auktoritära tendenser. Han skulle åter komma tillbaka till "zinovjevismen", denna brutalitet hos medlemmar som inte var byråkrater men på väg att bli apparatjiks vilket ofta är förstadiet till byråkratismen. Broué såg paralleller till Kominterns "vänsteristiska" sändebud i Tyskland, till kritiken av Moliniers "metoder" på 1930-talet som Trotskij länge avvisat för att sedan anamma dem. Trotskij hade talat om "Kominterns gift som fortfarande finns bland oss" (se intervjun med C L R James återgiven i *Le mouvement communiste en France*) och, givetvis, till OCI, hur han sett den organisationen utvecklas och vad den gjort.

Pierre Broué gick dock inte längre i dessa reflektioner, i varje fall inte vad han lämnat efter sig i skriven form. Han konstaterade att Cannon i debatten 1939-40 om Sovjetunionens karaktär, en debatt som orsakats av pakten mellan Hitler och Stalin och dess följder i Polen och som slutade med att Max Shachtmans strömning uteslöts ur SWP, tenderat att gå hårdare fram än Trotskij som ju ändå skrivit att meningsskiljaktigheterna om Sovjets karaktär borde kunna rymmas inom samma organisation och att de varken motiverade brytning eller uteslutning. Men Trotskij betecknade också Shachtmans grupp som en ”småborgerlig opposition” och Cannons strömning som ”den proletära kärnan” och hade därmed ställt sig som garant för brytningen och uteslutningarna. Pierre Broué ger sig inte, i varje fall inte skriftligt, in på någon närmare utredning av detta betydelsefulla ögonblick i trotskismens historia, som också kom samtidigt som Andra världskrigets utbrott. Den dubbla barriären – om Trotskijs syn på organisationen 1939-40 och om kritiken av teorin om Sovjet som ”degenererad arbetarstat” – skulle aldrig överskridas.

Det handlar inte om någon bysantinsk fråga. Båda frågor går tillbaka på en enda: demokratin. Är det möjligt att karakterisera som ”arbetarstat” en totalitär stat som förnekar all demokrati och fysiskt och politiskt krossar arbetarklassen? Och att karakterisera som ”småborgerliga” grupper som ställer denna fråga bidrar inte det till det ”Kominterns gift” som Trotskij för övrigt fördömt? Pierre Broué tar inte steget över denna kritik, dvs han stannar kvar på ”ortodox” mark, vilket man kan konstatera vid en omläsning av förordet till band 22 av Trotskijs *Oeuvres* [Verk], skrivet 1985 och där han tar upp krisen inom SWP 1939-1940. Han anser det där till och med märkligt att debatten på Trotskijs initiativ övergick till frågan om dialektiken. Broué verkar inte inse betydelsen av konfrontationen mellan marxism och amerikansk pragmatism, en konfrontation som uteblev just, inklusive på det ”filosofiska” planet, med brytningen 1940.

Han går dock ”ända till Cannon” när det handlar om metoderna, skulle man kunna säga. En av hans samtalspartners i de frågorna är forskaren och partimedlemmen Alan Wald, som ägnat sig åt den amerikanska antistalinistiska intelligentians högervridning. Broué hänvisade till Wald vilket ledde till en – tillfällig – brytning med George Breitman eftersom han sagt att Cannon vid olika tillfällen inte agerat som ”en demokrat”, eller om man så vill att han inte respekterat arbetardemokratin principer. Breitman höll för sin del på att återutge Cannons texter från 1950- och 1960-talet där det framgick att den gamle ledaren var mer och mer upptagen av frågor om demokratin. Han påminde om att även Barnes mest nitiska apparatjiks medgett att Cannon skulle ha uteslutits ur SWP på 1980-talet eftersom han tillämpade ”horisontella kontakter”, direkt med medlemmarna, utan att gå via de vertikala instanserna (”horisontell” spridning av texter hade kring 1922 blivit ett skäl för arrestering av partimedlemmar i Sovjet). Breitman avled 1986.

I en nekrolog i *Cahiers Léon Trotsky*, nr 26, juni 1986 skrev Broué:

George var en vän till l'Institut Léon Trotsky, medarbetade i *Cahiers* och ville göra ett specialnummer om den trotskistiska rörelsens historia i USA.

George Breitman genomgick en rad operationer, blev amputerad och stympad, och hade mer än sin beskärda del av lidande men det mest smärtsamma var säkert att bli utesluten ur det parti han ägnat sitt liv åt och som han, tvärtemot vad det cyniskt står i *The Militant*, inte ’lämnade’ ... Det var en värdefull man för han talade och skrev på ett mycket enkelt och direkt förstäligt vis, även om komplicerade frågor.

Funderingarna om och utifrån SWP:s erfarenheter hade betytt mycket för Broué. Därav den betydelse de fått för denna artikel och som kanske kommer oväntat för en del kamrater. För dessa funderingar skulle, via ett avgörande möte, återföra honom till utgångspunkten, till honom själv.

Det handlade om Jean Van Heijenoort, Trotskijs gamle sekreterare som blivit framstående matematiker och logiker efter att 1948 ha dragit sig tillbaka från politisk aktivitet. Pierre Broué kände honom sedan slutet av 1960-talet men deras relation hade fått en helt annan betydelse när arbetet med Trotskijarkiven kommit i gång. Van hade, efter att ha tagit tid på sig, valt att "tömma sin säck" hos Broué för att använda den senares uttryck. Det är ett märkligt uttryck men det beskriver väl den lika märkliga processen mellan de båda:

År efter år tyckte jag mig lägga märke till att han inte längre alls kunde erinra sig betydelsefulla händelser som han berättat för mig personligen. Efter att ha konstaterat det gång på gång tog jag upp det försiktigt med honom och jag blev förvånad över hur belåtet han log: han var, sade han, en speciell maskin för medan han åldrades reglerade han problemet med överlast på detta vis och eliminerade bara sådant som han var säker på skulle bevaras. (Ur nekrologen om Van Heijenoort i samma nummer av *Cahiers Léon Trotsky* som den om Breitman).

Van avled 1986, dödad av sin exhustru i ett passionsdrama. Några månader tidigare hade han besökt Broué i Grenoble i samband med Olivia Galls disputation på avhandlingen om Trotskij och Mexiko. Van hade på sätt och vis "tömt sig" hos Pierre Broué.

Bland hans bidrag märks ett stort antal minnen angående SWP under andra världskriget.

Han (Van) blev ordentligt upprörd när han kom in på frågan om de möten han haft med James P Cannon om Fjärde internationalens teoretiska och praktiska problem, om den nationella frågan i Europa, frågan om de demokratiska parollerna, behovet av stöd till partimedlemmar i det ockuperade Europa. Van, som var medveten om sitt enorma ansvar efter mordet på Trotskij, drömde om att i hemlighet återvända till Frankrike. Han berättade ofta att svaret på alla dessa brådskande frågor, efter timmar av engagerat försvarstal för Internationalen, bara blev några oartikulerade grymtningar och konstaterandet 'vi får se'.

Det Internationella sekretariat som grundats medan Trotskij levde leddes nu av Van blev nu helt paralyserat; det var det Europeiska sekretariatet som bildats under kriget av Marcel Hic, och som övertagits av Michel Pablo, som skulle ta över efter kriget.

Van, ett offer för Cannons och Bert Cochrans "zinovjevism", satte nu Pierre Broué på ett spår som han skulle följa och utforska. Beträffande Cannon kom Broué slutligen fram till, men han skrev det först efter George Breitmans död, att nej, för honom var inte Cannon någon "demokrat". Goldman-Morrow-tendensen, som Van tillhörde, utslöts ur SWP 1946 och deras texter publicerades inte av den internationella byrån. Broué skrev senare (*Cahiers Léon Trotsky* nr 67, oktober 1999) om detta. Han medgav ändå att det fanns saker som talade för Cannon. När utslutningsprocessen mot Goldman-Morrow inleddes satt han i fängelse. Han skrev till SWP:s ledning saker som att "varje utnämnd ledning är en byråkrati" och kom nästan fram till uppfattningen att "vi utgör en byråkrati men det får man stå ut med". Och Cannon insisterade på att man skulle göra eftergifter till oppositionen. Men Cannon betecknade också de oppositionella som "en intellektuell böld" ... Pierre Broué uttryckte sin förvåning över att de gamla medlemmarna i sin granskning av SWP:s död som trotskistiskt parti "aldrig funderat på att granska denna dossier på nytt, ens när det de utsattes för borde ha gjort det till något rimligt".

Själv såg han inte parallellerna, karikatymässiga visserligen men reella, mellan två olika situationer: den 1944 med Cannon i fängelse och som gav råd som ledningen sedan överskred och den 1940 då Trotskij försökte "moderera" Cannon mot Shachtman samtidigt som han försåg honom med vapen för en brytning. På exakt 40 år upprepades historien på ett mer och mer karikatymässigt sätt ända till dess SWP dog kvävningssviten ...

Van Heijenoort hade inte på något detaljerat sätt inför Broué utvecklat sina minnen av Goldman-Morrow-tendensen. Men Broué fortsatte sina efterforskningar i detta ämne också efter Vans bortgång och han insåg att han var djupt enig med de frågor denna tendens bildats på. Det handlade om den europeiska revolutionen under och efter andra världskriget,

parollerna om demokrati och nationellt oberoende, vägran att se Röda arméns framryckning som ett framsteg för revolutionen och sedan att frånvaron av revolutionära partier i Europa berättigade en politik av långvarig entrism, särskilt gentemot socialdemokratin.

Utgivningen av vad Trotskij skrivit under exilen 1939-1940 gjorde Broué övertygad, något som helt styrktes av själva texterna, att Trotskij börjat se den revolutionära politiken under andra världskriget i nya termer. Trotskij hade sammanfattat detta i formeln PMP, Proletär militär politik: nej till all pacifism som kunde leda till samarbete eller sammanblandning med bourgeoisin (t ex Pétain i Frankrike), anpassning till "samhällets militarisering" och förberedelser av väpnad kamp mot de fascistiska ockupanterna utan att på något vis ge efter för chauvinism utan förena det med det internationalistiska perspektivet av Europas Förenta socialistiska stater. Van hade under pseudonymen Marc Loris knutit detta samman med kampen för nationellt oberoende i alla ockuperade länder. Vi kan tillägga att Pierre Broué såg det som sannolikt att krisen inom SWP och tillbakavisandet av Shachtmans syn på Sovjet gjort att värdefull tid gått förlorad för Trotskij i hans arbete på att utarbeta relativt nya synsätt, men som var i överensstämmelse med såväl marxismens anda som teori för revolutionär handling. Åtskilliga av de texter där Trotskij tar upp detta (de tre sista banden av första serien av *Oeuvres*) är ofullbordade, de hade avbrutits av ishackan.

Dessa reflektioner om det förflutna och dessa upptäckter finns bakom det viktiga nummer av *Cahiers Léon Trotsky* om trotskisterna och andra världskriget (ett första nummer utkom 1985 och ytterligare två om samma ämne 1989 och 1990). Där understryks skillnaden mellan de uppfattningar Trotskij höll på att utveckla strax före mordet och trotskisternas syn. För de flesta som inte tagit del av dessa texter var PMP antingen en anpassning till vissa former av militarisering som motiverade krav som t ex det SWP i slutet av 1940 lade fram om stridsutbildning under facklig kontroll eller också handlade det, än värre, om socialchauvinism. Men det är ändå klart att Trotskij's PMP var ett verkställande av kravet på att omvandla det imperialistiska kriget till inbördeskrig och att det alls inte handlade om någon uppslutning bakom "demokratierna" i det imperialistiska kriget. Men Pierre Broué gjorde sig inga illusioner: om trotskisterna känt till Trotskij's synpunkter hade de antingen saboterat dem på "zinovjevistiskt" vis som Cannon eller fördömt dem som socialchauvinism.

Resultatet är historiskt avgörande. Medan grundandet av Fjärde internationalen 1938 för Trotskij inte motiverades av något sterilt bevarande av kadrer och idéer, utan av nödvändigheten av att ha ett organisatoriskt instrument som kunde öppna vägen till seger "inom de tio närmaste åren". Men den "reellt existerande" Fjärde internationalen brydde sig inte om det och ansåg det faktum att man "härdat ut" under kriget vara mer än tillräckligt.

Den slutsats som inställer sig måste dras ända ut: det faktum att grupper och sektioner "härdat ut" heroiskt, lett internationalistiska aktioner på ett exemplariskt vis som de hemliga cellerna inom Wehrmacht, bekräftar Fjärde internationalens existensberättigande, men vilken Fjärde international? Den som befann sig i kamp för revolutionens seger i en reellt existerande värld, här och nu eller den som installerade sig i sekteristisk väntan och proklamationer? Den Fjärde international som återskapades av SWP och det Europeiska sekretariatet 1946 var inte Trotskij's Fjärde international, det var helt enkelt ingen Fjärde international!

Och där har vi det enorma "likt i garderoben" som Pierre Broué talat om, fast inte särskilt explicit. En sorts parti-fraktion-sekt som inte var så bolsjevikisk som den föreställde sig och som odlade byråkratiska deformationer på egen hand. Och källa till kommande splittringar. Till att börja med krisen kring pablismen.

Hela rörelsen hade ändå inte ägnat sig åt denna sterilisering. Man kan skriva om historien: "om" trotskisterna över allt i Europa från 1940, dvs före stalinisterna som ju, det finns anledning att påminna om, undertecknat en pakt med Hitler, förespråkade väpnad kamp mot

den fascistiska invasionen (eller förberedelserna för den) ... Man skriver inte om historien med några ”om” men däremot vet vi att stalinisterna kunde krossa revolutionerna genom sin kontroll av de väpnade grupper som uppstått ur den sociala kampen och nationella befrielsen.

Pierre Broué spårade upp undantagen, de som ”genomfört” PMP, ofta utan att veta om det. Det var viktiga exempel: den gigantiske Chen Duxiu, först grundare av occidentalismen sedan av kommunismen och till sist av trotskismen i Kina. Isolerad i bergen i Sichuan var han en och långt ifrån den minste! Där fanns Arpen Tavitian, trotskisten i Manouchians grupp och Röda affischen. Där fanns dessa engelska medlemmar av RCP (Revolutionary Communist Party) som med Ted Grant agerade inom den brittiska armén: de hade bildat ”soldatparlament” för att i Nordafrika förklara att syftet med kriget var att befria folken, trotskisterna hade agerat för att verkligen befria folken och göra slut på fascismen. Stalinisterna hade angett dem för försvarsministeriet och försöken med ”soldatparlament” i Libyen fick ett slut.

I dessa undantag återfann Broué sin ungdom och han påminde sig att han velat, med sin läromästare Reynier förbli internationalist, engagera sig i den väpnade kampen mot nazismen och den fascistiska milisen och leda det vidare till inbördeskrig. Det skulle på ett brutalt sätt komma upp i en artikel i den andra delen av *Cahiers Léon Trotsky* om trotskisterna i andra världskriget. Det var i september 1989, han hade just uteslutits ur PCI och hans hustru Andréé var döende. I ett svar, vilket han kunde ha besparat sig, på den sekteristiska, intellektuellt ohederliga och ganska enfaldiga kritiken som spartakisterna riktat mot det nummer av *Cahiers* som först tagit upp frågan, skrev han:

Broué tar till geväret, skriver denna andliga trosrörelse, spartakisterna, som uppenbarligen är okunnig om att jag verkligen ’tagit till geväret’ och att det förde mig till trotskismen, vilket kan vara svårt att förstå från deras amerikanska stjärna.

Oavsett vad ”geväret” haft för roll i Pierre Broués ungdom – jag har behandlat det i första delen av denna artikel – så var det inte det som i hans fall förde honom till trotskismen, utan de böcker han läste i Élie Reyniers bibliotek. I vilket fall som helst är Broués reflektioner om Fjärde internationalens historia av avgörande betydelse. Men den kom inte längre vare sig på det ena eller andra planet. Varken om splittringen inom SWP 1940 och Sovjetunionens karaktär eller som skildring av vad han själv deltagit i, ofta i ledande ställning.

I opposition mot Hans Majestät

Från 1980 blev Pierre Broués dubbling, som historiker som åkte över andra sidan Atlanten och som reflekterade över trotskismens historia, eller medlemmen ”utan ansvarsposter” i franska OCI, mer och mer slående. Sanningen är revolutionär och klarar inte av sina legender: historien om ”den oppositionelle” Broué som till sist på ett byråkratiskt vis uteslöts 1989 är eländig och dystert. I efterhand tenderar jag att se den som historien hos en olycklig man fylld av motsägelser. Men det värsta är att han inte ville inse detta och att han velat framstå som någon som alltid haft rena händer, vilket, för att uttrycka sig klart, inte var fallet.

I början av 1980-talet, OCI tog namnet PCI 1982, nådde organisationen sitt maximum medlemsmässigt. Men varje kvantitativ förändring leder också till en kvalitativ mutation.

Planerna på ett revolutionärt parti i Frankrike genom ”enhet mellan trotskister”, oavsett om man anser det projektet seriöst eller inte, hade förhindrats av de händelser mellan 1979 och 1982 som skildrats tidigare i denna artikel.

Byggandet av ”de 10 000:s parti” krävde en förändring av metoderna. Den analys som gjordes av läget efter vänsterns valseger den 10 maj 1981 var att det liknade 1936 med en regering av folkfrontskaraktär och som antogs vara sista fördämningen före revolutionen – eller kontrarevolutionen, fascism. Men om man gjorde en sådan analogi kan man fråga sig varför

det inte fanns något som liknade de stora strejkerna 1936, som ansågs öppna vägen för en brytning med de traditionella partierna och ge möjligheter för vänsterströmningar (som socialistisk partisekreterare skulle Lionel Jospin, fast det visste man inte, inneha en idealisk position för att utnyttja läget). Någon analys gjordes dock aldrig av de motsägelsefulla inslagen i perioden, nationellt och internationellt, med byråkratiska apparater inom socialistpartiet och kommunistpartiet långt mer erfarna än 1936, med en liknöjd fransk arbetarklass, också den annorlunda än den unga arbetarklassen 1936, och som från 1978-1979 (omstruktureringarna inom industrin, nedläggningarna av stålindustrin i Lorraine) börjat utsättas för nederlag som förändrade dess inre struktur.

Inom OCI/PCI befann vi oss långt ifrån kommunistpartiets fraser om ”en högervridning av samhället” och LCR:s tal om ”slutet på radikaliseringsfrån maj-68”. Vår analys var den diametralt motsatta, nederlagen förringades ständigt eller förnekades. Kuppen i Polen 1981 förstärkte bara kampen, den brittiska gruvarbetarstrejkens nederlag genom total utmattning visade bara på proletariats kampvilja. Kort sagt att det förekom dödsoffer visade bara på att kampen fortsatte, vilket är lite otillräckligt som analys och sätt att förhålla sig till verkligheten.

Att Lambert i detta läge började satsa på ”sektioner för ett arbetarparti”, i syfte att samla andra strömningar och arbetare kring PCI, svarade mot ett reellt behov, utgjorde ett försök till svar och kunde göra det möjligt att gå framåt. Om den baserat sig på en enhetsfrontspolitik och förlängt den som satts i verket i början av 1980-talet under kampen för att socialistpartiet-kommunistpartiet skulle ”respektera sitt uppdrag”. Men denna politik svarade i verkligheten mot utvecklingen, eller icke utvecklingen, av partiet som täckmantel för en facklig strömning som snart med Marc Blondel skulle ta över ledningen för Force Ouvrière. För övrigt begravdes också alla perspektiv på ett ”trotskistiskt parti med 10 000 medlemmar”.

Allt detta fick Stéphane Just att öppet gå i opposition. Han hade skrivit ett stort antal teoretiska och polemiska artiklar och agerat som chefsåklagare alltsedan Vargaaffären. Just var de facto nummer två inom organisationen (vilket inte var fallet på 1960-talet då Broués roll förmodligen var mer betydelsefull).

Justs relation till Pierre Broué blandade på ett märkligt sätt både antagonism och ett slags ömhet (åtminstone för den senares del, jag är inte kapabel att uttala mig om hur Stéphane Just såg på det). Just kunde ibland förkroppsliga en så ren sekterism att den nästan blev skrottretande. När Broué inledde sitt arbete om andra världskriget sade han att ”för min del bestod kriget i att jag knullade en tysk bondkvinna under tiden inom STO” (fransmän togs ut i tvångsarbete i Tyskland) därför att för revolutionärer var det det enda som gick att göra under kriget. I sin nekrolog om Just drog Broué upp denna anekdot och flera andra vilket innebar en chock för många av hans vänner. Men det var det enda sätt han kunde tala om Stéphane Just på och anekdoten om bondkvinnan var talande inte bara beträffande Just utan också för en del ”ortodoxa trotskistiska uppfattningar” där revolutionärerna fanns på jorden för att bevara program och organisation i kylskåpet. Pierre Franks syn på Fjärde internationalen var ungefär densamma ...

Långt mer än Lambert framstod Stéphane Just som den som skrek och gapade, som använde ett hotfullt tonfall och stod för uteslutningar. Men Pierre Broué visste mycket väl att Just och Lambert var oeniga om mycket och att det fanns många sprickor i fasaden ”Lambert och Stéphane” som några naiva och enkelspåriga kamrater ibland nästan jämförde med Lenin och Trotskij. Broué visste att Just ansåg att man måste starta en politisk kamp mot Lambert. Han berättade att han frågat Just om kampen skulle ta upp metoderna och organisationens funktionssätt men att han bara blivit avsnoppad.

När denna strid inleddes, det var förfärligt för många basmedlemmar (vår Lenin och Trotskij är inte längre överens – innebar det inte början till slutet för världen?) – förklarade Pierre Broué, och där var jag överens, att det var välgörande för organisationen med olika tendenser, en utrensning av de oppositionella tycktes otänkbar därför att tendenserna avspeglade motsättningar på högsta nivå. Några veckor före kongressen verkade Broué orolig. En av Justs anhängare i Lyon hade agerat oskickligt. Och på kongressen talade han för första gången sedan 1975. Framför allt för att en debatt verkligen kunde genomföras så att partiet kom stärkt ur den.

På kongressen kom Broué att spela rollen som åklagare när medlemmen i Lyon skulle utslutas och byggde en enorm pyramid på grundval av mikroskopiska fakta (t ex ett felaktigt citat under ett kommunfullmäktigesammanträde) och även om han inte attackerade honom för att vara en dubbelagent för CIA och KGB var den moraliska innebörden likartad. Och Lambert skulle nu deklarerat att alla som inte ställde sig bakom Broués rapport om medlemmen i Lyon ställde sig utanför partiet, vilket tvingade fram en brytning med alla anhängare till Stéphane Just.

Gentemot kärnan inom partiapparaten och säkerhetsavdelningen hade Pierre Broué vid denna tid hållningen hos ”den som vet”, som täckte upp och beklagade i privata sammanhang. Jag blev nedstämmd av denna hållning och den fick mig att tappa bilden av Broué som någon som stod för värdighet och politiskt mod. Han insåg det och försökte kompensera det med att berätta saker som kunde få håret att resa sig på huvudet: han kände till kamrater som misstänktes för att ha fraktionsdokument hemma hos sig och som utsatts för husundersökning, hur de ställts upp mot väggen, blivit avklädda och misshandlade ... Vi sades kämpa för att befria mänskligheten och vad hade vi själva skapat för avskyvärd liten avbild av den värld vi försökte bekämpa? Och vem var denne store historiker som inte förmådde öppet fördöma liknande händelser inom den egna organisationen och där han dragit upp ritningarna tillsammans med Lambert och Stéphane Just? Var han oförmögen till det? Nej, egentligen inte och det var det allra värsta: han hade valt att täcka över det. Jag är absolut övertygad om att stalinism och trotskism är helt oförenliga. Men fakta är fakta och dessa fakta placerade oss nu på en planet som liknade Artur Londons *Bekännelsen*.

I slutet av 1984 var jag en av dem som skrev en text om att arbetet på ”Mouvements pour un Parti des Travailleurs” (rörelsen för ett arbetarparti, MPTT) inte skulle leda någon vart och att man hur som helst måste ställa frågan om partiets sätt att fungera. Det var en idé jag hämtat från Pierre Broué och även om jag inte fått hans godkännande hade jag hållit honom informerad. I samband med den regionala kongressen med PCI lyfte han inte ett finger för att stödja mitt farliga förslag, som betecknades som ”lite vid sidan av tiden och läget”. Punkt och slut.

Två år senare hade MPTT bildats och det innebar att det var arbetarklassens enda politiska representant och att man måste bryta med både socialistpartiet och kommunistpartiet. Det var givetvis helt absurt vilket framgick när lambertisterna strax därefter bildade Parti des Travailleurs. Parlamentsvalen 1986 ledde till en seger för högern, på grund av Mitterrands politik, men socialistpartiet skulle ändå framstå som den enda motståndspolen. Gamla lambertister som Cambadelis, som tillhört studentrörelsen men haft kontakt med Mitterrand sedan 1981, gick sin väg och tog med sig studenterna. Pierre Broués son Michel, som sett en dörr öppnas, lämnade PCI i detta läge. Pierre Broué hade sett Cambadelis och en del andra medlemmar av studentorganisationen som ”betydelsefulla” och som viktigare än den ledning från 1970-talet som funnits under Charles Berg (Berg har senare etablerat sig som filmproducent under namnet Jacques Kirsner och har uppenbarligen på senare tid fått kontakt med nuvarande franske presidenten Nicolas Sarkozy som lär glädja sig åt att också han ”känna en trotskist”, ö.a). Broué såg nästan den senare som en hemlig agent men betecknade de förra som ”briljanta”. Och de förra skulle bli ett lysande exempel inom socialistpartiet. Berg skulle

för övrigt bli en betydande filmproducent och god vän med Nicolas Sarkozy. För Broué handlade splittringen med Cambadélis etc om det sista som kunde få förekomma i organisationen. Det var vad som framgick i hans brev till politbyrån.

1988 skulle Pierre Broué ställa sig bakom en tendens inom PCI, ”tendensen för trohet mot Enhetsfronten” (FFU). Det var ingen tendens som handlade om någon total demokrati inom partiet eller som kämpade för ett verkligt arbetarparti. Det handlade heller inte om någon kamp för någon brytning med ”la cohabitation”, samförståndsregeringen mellan Mitterrand som president och gaullisten Chirac som premiärminister. Och det handlade heller inte om någon tendens för de partier som bekämpade Femte republiken. Det var en tendens vars texter var lika motsägelsefulla som den Stéphane Just stått för några år tidigare och tendensen var ingalunda skyddad från blixarna från ledningen inom PCI för där visste man ganska exakt vad Broué egentligen ansåg. FFU hade också valt att hävda försvaret av en traditionell politik, som normalt riktade sig till ledningarna för socialistpartiet och kommunistpartiet, men som i likhet med Just och en del andra anhängarna av ”ortodoxin” inte velat stå för en brytning med bourgeoisin och dessutom en brytning med Femte republiken. Det senare var i detta skede en av de frågor Lambert baserade sig på. Pierre Broué gjorde sig mödan att skriva till politbyrån att förslaget om en konstituerande församling var giltigt i Kina på 1930-talet men inte i dagens Frankrike. Anhängarna till FFU förordade en ”socialist-kommunistsregering ansvarig inför nationalförsamlingen” (där vänstern hade majoritet). Broués tendens avancerade baklänges och bestod inte av mycket mer än hans närmaste kamrater och kanske ytterligare några som stått nära Stéphane Just.

Men om Broué hade tagit detta steg hade han inte inbillat sig att bli utesluten. Det är till och med troligt att han trodde att Lambert ansåg sig stå i skuld till honom eftersom han spelat skurkrollen i samband med uteslutningarna 1984. Kamraterna inom FFU förklarade för oss, som redan ställt oss utanför PCI, att repressionen skulle drabba dem, en efter en, men ”inte Pierre”.

Men det ledde ändå till att Pierre Broué 1989 uteslöts i tre steg. Det hette att ”han ställt sig själv utanför partiet”, inte genom fraktionsverksamhet eller för att han intagit den ena eller andra politiska hållningen (Lambert hade vid något tillfälle som prov på sin ofrivilliga humor sagt att man inte uteslöt någon av politiska skäl). Skälet till uteslutningen av Broué var i stället ... att han ställt upp på ett möte med Nouvelle Action Royaliste för att göra PR för sin nyligen utgivna bok om Trotskij. Det kan man kalla en ny idé ...

Politbyrån hade redan planerat att göra en PR-turné för boken och hade bestämt sig för att invänta Broué runt hörnet. Han ombads nu förklara sig vilket han gjorde på en obegriplig prosa för de icke initierade, särskilt inte de unga partimedlemmarna (...) Pierre Broué befann sig snabbt ”utanför partiet” utan att vare sig ha velat eller förutsett det och dessutom av ett minst sagt diskutabelt skäl. Vad kunde hans intresse ha varit av att framträda inför Nouvelle Action Royaliste? Man kan samtidigt konstatera att denna organisation hade en tidning, *Le Royaliste*, som trycktes av Abexpress ... ett tryckeri grundat av OCI!

Så slutade de 45 år Pierre Broué tillhört PCI/OCI. Men det skulle aldrig leda till någon explosion för att en tapper kämpe för demokratin uteslutits av en hotfull byråkrati. Det ledde aldrig till någon direkt konfrontation mellan den store historikern och Lamberts lilla apparat. Det kom bara att handla om småaktiga anklagelser som Broué inte kunde ta sig ur. För att uttrycka mig klart: de hade gjort Broué en tjänst genom att utesluta honom och försätta honom i friska luften.

Slutpunkten

Slutet av 1980-talet innebar således en vändpunkt både i den internationella klasskampen och i Pierre Broués liv. ”Efter 1989 ägnade sig Pierre Broué åt en politisk verksamhet som det undandrar sig ramen för denna artikel att granska”, heter det eländigt nog i den icke-nekrologi som Jean-Jacques Marie undertecknade i *Informations Ouvrières*. Det gäller alltså att förtiga partiets egen historia inför medlemmarna av Parti des Travailleurs och den kamp Pierre Broué fört såväl före som efter 1989.

1989 avled också Andrée Broué, hans hustru och mor till fyra av hans barn, i cancer. Det inträffade bara några veckor efter det att han uteslutits ur PCI. Vi befann oss nu på hösten och historiens vindar skulle snabbt spela stort med Berlinsmurens fall, Pink Floyds musik om The Wall och Wim Wenders film om Berlin, Vingar av längtan. Det var frågor som Pierre Broué tagit upp i sina texter.

I slutet av 1988 utkom på *Fayard* en ny tegelsten av Pierre Broué, den första på länge. Det var inte så att han varit sysslolös under tiden men hans arbete som historiker hade landat i Leo Trotskijs arkiv. Det var utifrån det som en ny stor bok skulle utkomma, en bok som kort och gott hade namnet *Trotskij*. Ett program i sig kort sagt.

Är det Pierre Broués bästa bok, som Wilebaldo Solano skrev i sin nekrolog på uppdrag av Andreu Nin-stiftelsen? Personligen anser jag det inte, men jag förstår att man kan fästa sig djupt vid detta verk som på klassiskt vis skildrar Leo Trotskijs bakgrund och hans väg till makten och tiden vid makten. Det är också en bok som ger en rad nya bidrag till förståelsen av Trotskijs liv, en bok som förtjänar att läsas vid sidan av Isaac Deutschers biografi, om Fjärde internationalens inledningsår och inte minst om Trotskijs personlighet. Inte som romantisk hjälte, inte som ett fascinerande ämne för en biografi, inte som en personlighet man kan plocka sönder och psykoanalysera, utan som en levande individ i Marx´ mening. Pierre Broué var *par excellence* en historiker som skildrade händelserna, till den akademiska världens – inklusive marxisterna – stora förfäran. Det var logiskt att Broués historiska arbeten skulle leda fram till Trotskij. Bandet mellan privatliv och politiskt agerande utgör en knutpunkt i detta arbete och det bör där framhållas som slående hans skildring av oförståelsen mellan Trotskij och dottern Zina, som tog sitt liv 1933, samma år som Hitler kom till makten.

Det är en bok som många trotskister inte uppskattat. Kanske också därför att Broué ansåg att trotskisterna inte kunde mäta sig med Trotskij vilket hela tiden är underförstått i hans biografi. I Jean-Jacques Maries icke nekrologi är det förstås inte mer än normalt att återfinna följande:

”1988 publicerade han en enorm (skulle det utgöra någon skavank?, förf. anm) biografi om Trotskij där vissa stycken kan diskuteras men av vilken PCI organiserade en systematisk försäljning bland medlemmarna”.

Andra delen av detta stycke är felaktig. Det finns inte någon anspelning på de pengar försäljningen av Broués böcker tidigare inhöstat till PCI. För att inte tala om den skuld PCI:s avdelning i Grenoble satt sig i för att boken skulle kunna utges. Den första delen i Maries nekrolog är också märkvärdig och innebär bara en upprepning av vad PCI hävdade i samband med utgivningen av boken, ”det finns vissa stycken som kan diskuteras”. För partimedlemmarna kunde det läsas som ”vi råder er att köpa boken, men se upp, det finns en del stycken som är diskutabla”. Ingen fick någonsin veta vilka.

Det finns faktiskt en diskutabel aspekt av denna bok: det är Broués uppfattning att delegaterna genom att 1938 utropa Fjärde internationalen gått längre än vad Trotskij ville. För honom skulle det ha räckt med att konstatera dess existens. Bakom denna nyans finns en historisk stridsfråga: skillnaden mellan ”grundande” och ”utropande”. Pierre Broué tar här klivet över till de grupper, små apparater och sekter som i sitt kosmos ser början på tillvaron i 1938.

Broué gör sig skyldig till en viss voluntarism när han tillskriver Trotskij uppfattningen att ”hur som helst existerar den redan” och går där längre än det han själv konstaterat i en rad andra texter. Utan att Pierre Broué uttryckligen nämns är det denna fråga som behandlas i Rodolphe Pragers förord till första bandet av Fjärde internationalens kongresser (Éditions La Brèche).

Man hade kunnat föreställa sig att Pierre Broué skulle blomma upp under nya förhållanden. Det skulle bli fallet bara i ett enda avseende: han fick möjlighet att resa till Ryssland, träffa veteraner, överlevande, släktingar, konsultera arkiv och bekräfta minnet av Trotskij, Rakovskij och säkerligen innebar det stor glädjekänsla för Broué. Men det innebar inte några nya historiska upptäckter, utan mest en bekräftelse på hans tidigare arbeten, vilket i och för sig inte var betydelselöst. Öppnandet av de sovjetiska arkiven, vilket skedde på ett partiellt, lite fragmentariskt och ofta i kommersiellt syfte, skedde dessutom under långt ifrån tillfredsställande omständigheter och en balansräkning återstår att göra. Under sista delen av detta arbete, som är långt ifrån uttömmande, kommer jag att ta upp Pierre Broués politiska verksamhet i slutet av hans levnad och något stanna upp vid hans sista stora bok, det monumentala arbetet om Kominterns historia.

På jakt efter en politisk verksamhet

Pierre Broué ville skapa något utanför OCI, med kamrater från FFU och andra. Han skapade en välproducerad tidskrift som han lade ned tid och pengar på och där han skrev, under olika signaturer, de flesta artiklarna. Det var *Marxisme Aujourd'hui* [Marxism idag], utgiven av grupperna som antagit samma namn men som knappast existerade efter grundandet 1990.

För hur skulle man kunna göra ett bokslut över det förflutna samtidigt som man gav sig in på att agera i dagens verklighet? Första villkoret för detta var under alla omständigheter en öppen diskussion, utan några tabun. Det blev absolut inte fallet. Alla förslag om en ny politisk inriktning strandade på att de betraktades som försök att tvinga fram återkomst till ett förflutet som redan utsatts för hård kritik. Alla försök till analyser tycktes reserverade enbart för Pierre Broué. Hans tidskrift förblev utan politisk inriktning och som möjligen innehöll intressanta internationella nyheter.

Oförmågan att skapa en organisatorisk ram värdig namnet innebar inte, det måste understrykas, att Broué ville återvända till de auktoritära former hans gamla parti behärskats av utan snarare var det så att de fortsatte att dominera den nya riktningen. Huvuddelen av de ”veteraner” som uteslutits eller lämnat partiet fortsatte att fungera som mindervärdiga tanke-mässigt. I samma mening som Immanuel Kant en gång inte kunnat besvara frågan om vad Upplysningstiden innebar kunde de inte ge något klart svar men de ville lika fullt existera som grupper, gärna med någon tidigare medlem av politbyrå som referens (på ett omedvetet sätt kanske men det är ändå ett konstaterande!). När någon lade fram en global analys av läget ropade de genast ”ytterligare en som vill hindra mig från att tänka, som vill återföra mig till det förflutna!”. Den typ av apparat som byggts upp kring PCI hade gett upphov till ett sätt att tänka och till vissa personligheter. Och metoderna ingick i en kontinuitet.

När tidskriften *Démocratie!* Startades av en majoritet inom den gamla tendens som lämnat PCI 1991 var jag en av de första undertecknarna. Jag hade då inte de bästa relationerna med Pierre Broué (det kunde variera från tid till tid) och han krävde att min signatur skulle bort och fick igenom det också. Liksom att det hände att man lade på telefonluren utan förklaring. Men skapar man nya medlemmar med sådana metoder? Och har man rätt att ge lektioner om de sk lambertistiska metoderna om man själv agerar på samma vis?

Jag är inte ute efter någon postum uppgörelse. För det första har jag gjort en sådan uppgörelse med Broué medan han fortfarande var i livet och jag hade även sagt honom att man kunde

förstå honom fullt ut utan att följa honom som lärjunge. Jag skulle kunna skriva en roman om detta med mängder av detaljer men har alls ingen avsikt att göra det.

Men det handlar ändå om en allvarlig fråga; den fråga där Pierre Broués medvetna liv börjat och som väcktes av Élie Reyniers moraliska uppfattning. Frågan om ansvar, förmågan att säga ”ja, anser följande” med risk att ta miste, att utsätta sig för andras bedömning, försöka få betydelse för situationen och omvandla världen. Den auktoritära strukturen i ett parti-fraktionsekt innebär att medlemmarna uppger sitt ansvar, lämnar över det till ledarfigurer, som beroende på läget och organisationen kan vara faderliga och goda eller förfärliga och löjeväckande à la Healy. Den typen av auktoritära relationer är inte användbara för att bekämpa det borgerliga samhället och det var det Pierre Broué fördömde inför OCI:s politbyrå 1979, men sen skulle han själv reproducera dem och se dem reproducerade omkring sig själv.

Jag är likväl ingen anarkist (för övrigt kan man konstatera att auktoritetsförhållanden och fascination inför makten är allestädes närvarande inom anarkistiska strömningar!) och jag anser förstås att sammanslagningar mellan historiska strömningar och organisationer med olika intellektuella traditioner är vad som karakteriserar samtida revolutioner och att detta tillhör vad Pierre Broué studerat i sina böcker och att dess höjdpunkt återfinns i Oktoberrevolutionen.

Under bolsjevismens höjdpunkt, under dess starkaste och ädlaste tid, utgjordes den enda auktoriteten av uppriktigt förtroende och fritt samtycke. I sin bok, publicerad på engelska, om Leninismen i USA och nedgången för Socialist Workers Party gör Paul Le Blanc, en av de amerikanska trotskister jag tidigare talat om och som försvarat Cannons tradition, en betydelsefull kommentar. Han drar uppmärksamheten till skillnaden mellan den auktoritära personligheten och den revolutionära personligheten och citerar psykoanalytikern Erich Fromm:

”Det avgörande kännetecknet på ’den revolutionära karaktären’ är att den är *självständig* och *fri*, att det handlar om en individ tänker, känner och fattar beslut för egen del och genom sig själv. Än mer identifierar den sig och överskrider sina egna trånga gränser under de samhällsförhållanden den lever” och på detta sätt upprättar en relation till omvärlden, inklusive de organisationer han fritt valt att ansluta sig till, av ”kritiskt slag”.

Denna revolutionära personlighet är inte så ovanlig som man kan tro, klasskampen gynnar den men den blir också ofta tyglad och så ofta som möjligt också dödad. De auktoritära personligheter Fromm talar om är inte bara ”ledare”, utan framför allt de som har behov av ledare och som följer eller tror sig följa dem. De spelar en betydelsefull roll för det borgerliga samhället, i kampen för att spåra upp, isolera, kväva och döda revolutionära personligheter.

Inom ett parti-fraktionsekt av sluten karaktär blir revolutionära personer hela tiden anklagade ”för småborgerlig inställning” och partiet-fraktionen-sekten likviderar dem och spelar därmed sin roll som institution inom det borgerliga samhället. Som regel tål inte auktoritära personligheter att någon har en bestämd uppfattning om det inte handlar om ”en ledare” (en ledares ”natur” bestäms genom en ritual, ett synligt tecken, uppvisande av hedersbetygelser gentemot andra eller att man tillhör vissa institutioner, i det närvarande eller det förgångna, till en grupp som blivit upptagen av ledarna).

Dessa personer har svårt att förstå, när man försöker övertyga dem, att ingen försöker manipulera dem och frågar sig hela tiden ”var kommer det ifrån”, ”vem agerar han för”. Även hos ”f d medlemmar” återkommer rädslan hos auktoritära personligheter lätt och de mistänker hela tiden att de som talar till deras samvete är ute efter att kränka dem.

Pierre Broué utanför PCI var faktiskt inte Pierre Broué i friska luften. Han rörde sig fortfarande i sitt gamla universum. Självt hade inte de komplex som återfinns hos svaga

auktoritetsbundna personer utan de komplex man kan hitta hos starka, i grunden svaga, som har behov av svaga och som inte verkar vilja ha vänner samtidigt som de djupt saknar sådana.

När jag sagt detta har jag praktiskt taget sagt det viktigaste. De som blir upprörda bekräftar därmed att de själva känner sig träffade. Jag har för övrigt inte gjort något annat än tecknat bilden av ett fenomen som i Frankrike kännetecknat medlemmar och f d medlemmar av kommunistpartiet, det stora stalinistiska parti som varit en modell för dess fiender inom vänstern.

För att kort avsluta beträffande Pierre Broués politiska ståndpunkter kan man efter 1930 urskilja tre faser.

Den första bestod i hoppet att kunna bilda en egen strömning, något som inte ledde någon vart, och där han hade hängivna vänner (men inte övertygade aktivister av den sort som fordras), kring tidskriften *Marxisme aujourd'hui*.

Den andra fasen var att försöka komma med i större grupper. Via tidskriften *Démocratie!* ledde det till att Broué intresserade sig för Jean-Pierre Chevènements Mouvements des Citoyen (en vänsternationalistisk grupp kring den förre försvarsministern, ö.a). Broué hade träffat Chevènement långt tidigare av en slump under en resa till Mexiko och kommit att uppskatta honom. Han hade lovat hjälpa Chevènement med att skola nya generationer medlemmar inom strömningarna på vänsterkanten av socialistpartiet.

Det var i det läget som *Marxisme aujourd'hui* via Gérard Filoche drogs med i arbetet kring tidskriften *Démocratie et Socialisme*. Den var inte alls Broués tidskrift utan ganska öppen och gjorde att Broué kom i kontakt med de små elefanterna på vänsterkanten av socialistpartiet som Julien Dray och Jean-Luc Mélenchon.

Konstaterandet att en ny och rik epok infallit med Berlinmurens och Sovjetunionens fall gav också känslan att konkursen för små internationaler gjorde det nödvändigt att inlemma dessa grupper i redan existerande partier. Pierre Broué blev nu oerhört försiktig till all kritik mot dessa partier också när de satt vid makten. Till den nivå att han i *Marxisme aujourd'hui* mest ägnade sig åt att ta avstånd från kritik som han bedömde som sekteristisk och vänsteristisk av dessa partier. Det gällde t ex PT i Brasilien men även det franska socialistpartiet. Under de första åren av Jospinregeringen (1997-2002, ö.a) ledde dess reaktionära politik till sociala konflikter. Broué hade då ännu ställningen av någon vars kritik kunnat hörsammas men han vägrade i det längsta att ta upp frågan och avvisade i förolämpande former de som försökte få honom att agera.

När journalister var ute efter ett scoop beträffande Lionel Jospins förflutna inom OCI förnekade han antingen allt eller sade sig inget veta. Det var som om han velat försvara premiärministern eller som om han inte ville ta något ansvar för att förklara OCI:s tidigare metoder och politik. I ett debattinlägg i *Libération* betecknade Charles Berg och François Chesnais Jospin som en gammal kamrat från OCI och i radiokanalen France Culture berättade Michel Broué att han hållit i studiecirkelarna för att Jospin skulle bli medlem av lambertisterna. Till sist gjorde Pierre Broué en intervju med sig själv i *Marxisme aujourd'hui* inom ramen för vad som sade skulle bli hans memoarer där han i frågan bara sade: "Jag är ingen angivare". Att välja, sannolikt omedvetet, en maffiaterm visade på känslan av att han såg en gemensam tillhörighet med Jospin å ena sidan och Lambert å den andra till ett gäng eller en idé där de som "talade" betecknades som angivare ... Hade Francis Ford Coppola vunnit mot läromästaren Reynier?

Den tredje och sista fasen i Pierre Broués politiska engagemang efter 1989 kan dateras till det franska presidentvalet 2002. Han uttalade sig där i upprört tonfall mot att vänstern skulle stödja Jacques Chirac mot Jean-Marie Le Pen i andra valomgången.

Hälsoproblemen skulle stå för resten och kontakterna med medlemmar av socialistpartiet upphörde. 2003 fick han besök av Greg Oxley och Alan Woods från Kommittén för en marxistisk internationell som baserade sig på den gamle brittiske trotskisten Ted Grant. I några nekrologier uppger Alan Woods att Broué anslutit sig till dem: han hade inte formellt blivit medlem men skulle ha talat om ”vi” och lagt upp planer politiskt och för utgivning av Trotskij tillsammans med dem.

Pierre Broué hade lätt för att säga ”vi”, också när han i själva verket var helt ensam och alltid när han såg möjligheter till ett gemensamt arbete. Jag vill ingalunda förringa att han kan ha identifierat sig med det seriösa teoretiskt och organisatoriskt hos denna strömning som kombinerar marxistisk skolning med långvarig verksamhet inom massorganisationerna. De psykologiska faktorerna bakom detta sista närmande är obestridliga. Pierre Broué hade skapat stor isolering kring sig även när folk tänkte på honom och han led av det. Ted Grants strömning var ingen plötslig upptäckt 2003. Sedan länge hade han studerat den och jag har tidigare berättat att han såg Grants arbete inom armén under andra världskriget som exemplariskt. Ett exempel på vad han själv velat göra som ung och något som han tänkte mer och mer på under 1980-talet och efter det att han uteslutits 1989. Dessutom var Ted Grant en gamling i prima form, äldre än Broué och den ende trotskistiske ledare ännu livet som försökt göra vad som fordrades under andra världskriget. Det var skälen bakom detta sista närmande.

Pierre Broué skulle nu ägna sig åt sina sista polemiska strider – ibland med en våldsamt som kunde göra en förlägen – åt att försvara Grants tendens i Bolivia mot kritiken från lambertisterna i Argentina och samtidigt försvara nödvändigheten av att arbeta inom arbetarklassens massorganisationer som COB i Bolivia. Men han var också intresserad av ett närmande till kommunistpartiet i Frankrike.

Så var läget när Pierre Broué avled, några dagar efter Vlady Serge (en objektiv tillfällighet för att tala med André Breton). Han dog efter att ha skrivit sina memoarer men utgivningen av dem har fördröjts och författaren till denna text känner inte till när det kan bli aktuellt.

En historisk gigants sammanfattning: Komintern

Utgivningen av Trotskij's *Oeuvres* fortsatte inte efter 1989. Totalt består de av 27 band som täcker åren 1933-1940 och tre band om åren 1928-1929. Till detta får läggas publiceringen av brevväxlingen mellan Lev Trotskij och Natalja Sedova, med förord och notförteckning av Jean Van Heijenoort, publiceringen av Trotskij's korrespondens med Alfred och Marguerite Rosmer på 1930-talet, med noter och introduktion av Broué.

Så vitt jag vet är skälet framför allt finansiellt till att utgivningen av *Oeuvres* inte fortsatt. I sin icke nekrologi i *Informations Ouvrières* betonar Jean-Jacques Marie den hjälp OCI stått för i samband med publiceringen av *Oeuvres*. Man bör nog också trycka lika mycket på hur spridningen av dem saboterades sedan utgivaren blivit ”en fiende”. Med detta sagt vill jag framhålla att jag tror att Broué ansåg publiceringen av *Oeuvres* från slutfasen av Trotskij's liv som viktigare än något annat.

Pierre Broué har också publicerat flera mindre verk om bl a Trotskij's son Lev Sedov (1993), om Stalins roll i Spanien som kompletterade hans tidigare arbeten och baserade sig på ryska arkiv (1993), en bok om Christian Rakovskij (1996) som han hade en speciell svaghet för men detta arbete var väl hastigt hopkommet. Han skrev också några verk om dagshändelserna med bidrag från sina observationer under olika resor, ett om Sovjetunionens sammanbrott, ett annat om kuppöversöket i augusti 1991, utgivet som bilaga till *Marxisme aujourd'hui*, med förord av ledningen för strömningen kring Gérard Filoche som då tillhörde LCR – en liten skrift som har förtjänsten att ensam i Frankrike vittna om den ryska arbetarklassens styrka,

och ytterligare en om massprotesterna i Brasilien 1994, *Quand le peuple révoque le président*, där man förgäves får leta efter en politisk analys.

Men hans sista stora verk skulle komma ut 1997 och det var *l'Histoire de l'Internationale Communiste, 1919-1943* [Den Kommunistiska internationalens historia, 1919-1943]. Det handlar om ett gigantiskt arbete där allt egentligen sammanfattas. Där återfinns givetvis också de nya detaljer som öppnandet av ryska arkiv möjliggjort. Av två skäl placerar sig boken mitt i och utgör en monumental avslutning på Pierre Broués livsverk:

1. Han återkommer till det arbete som är det mest politiskt givande av det han skrivit; den tyska revolutionen och i detta nya verk förknippas det med den socialistiska revolutionen i Europa.
2. Efter att ha skrivit om revolutionerna i Ryssland, Spanien och Tyskland samt biografien om Trotskij blir Broué här ett kollektivs skildrare, dvs en samtidig biografi, och termen monstros eller gigantisk om detta verk är enbart en elege, av hundratals partimedlemmar där vi återfinner beskrivningarna av revolutionära temperament och där huvudpersonerna i de flesta fall slutar tragiskt; en tragedi skapad av levande personer under 1900-talet.

Det finns ett slags rytmisk treenighet i Pierre Broués arbete. Grunden utgörs av de tegelstenar som utgavs av *Éditions de Minuit*, de övriga verken vilar på detta innan han blev Trotskij's historiker. Broué är skildraren av de europeiska revolutionerna under 1900-talet. Därefter följde den intellektuella och biografiska fokuseringen på en av dess individer, Trotskij. Men den stora syntesen med skildringar av kollektivet och individuella levnadsöden finns i *Histoire de l'Internationale Communiste*, som nästan antar bilden av en kvinna. Pierre Broué valde att tala om "La" Comintern och använde sig i detta syfte för av både lingvistiska och historiska argument.

Detta arbete skulle nästan nödvändigtvis tömma ut krafterna hos och krossa författaren. Det innehåller också en del brister som t ex i skildringen av Kina på 1930-talet eller den småaktiga elimineringen ur personförteckningen av en och annan tidigare medarbetare till Broué. Men inför ett sådant verk blir brister och mänskliga tillkortakommanden en oundviklig del av den stora tragedin. Den som inte anser sig ha tid att läsa alla Pierre Broués arbeten bör nöja sig med detta. Men om man också vill "skola sig politiskt" i ordets djupaste bemärkelse bör man också ägna sig åt den tyska revolutionen och den spanska revolutionen.

Två bilagor av stort värde bör tillfogas. *Communistes contre Staline – massacre d'une génération* (2003) och *Meurtres au maquis* (1997) som han skrev tillsammans med Raymond Vacheron sedan denne upptäckt överlevande och fakta om stalinisternas mord på en grupp trotskister, bl a grundaren av det italienska kommunistpartiet Tresso – även kallad Blasco, och en ung aktivist som påverkats av dem i motståndsrörelsen i Haut Velay 1943.

Stalinismens dimension av mord- och lögnmaskin är kärnan i dessa böcker och de två bilagorna. Den nästan känslomässiga karaktären, i ordets dramatiska betydelse, döljer inte, utan framhäver, helheten i de taktiska val stalinismen stod för under 1930-talet och vad som olika politiska krafter skulle upprepa senare. Med all rätt gör Pierre Broué inget för att försköna denna historia, något som så ofta skett i Folkfrontens namn, och som här framstår som vad den verkligen var; dränkt i blod och med en logik som skulle leda till Hitler-Stalin-pakten. Denna aspekt av boken har smärtat den andra stora skildraren av den franska arbetarrörelsens historia, Madeleine Rebérioux, som för övrigt var imponerad av boken om Komintern. Men fakta är fakta och när man försvarar sanningen får myterna inte stå i vägen.

Det är denna uppfattning som väglett mig under skrivandet av denna text som mot min vilja fått dimensionen av en broschyr. För det jag har sagt här måste sägas. Historien är komplicerad för att den är konkret och sanningen återfinns bara i det konkreta. Enkla lösningar som

att göra ett porträtt av Pierre Broué som en ängel vilse bland djävlar (lambertisterna) måste avvisas med förakt, samma förakt som han hyste gentemot sekunda historiker eller slappt tänkande. För det är sant som Joëlle Losson skrev: ”För Pierre fanns inget verkligt politiskt handlande utan gemensam förståelse av händelserna och uppgifterna. När en kamrat stupar fortsätter man kampen. För Socialismen. Utan Gud eller Herre.”

Moulins, den 14 augusti 2005

Vincent Présumey

Översättning (från franska) *Björn Erik Rosin*